

NAKLADATELSTVÍ ACADEMIA
www.academia.cz

AUGUST SEDLÁČEK

Atlasy
erbů a pečeti
české a moravské
středověké
šlechty

SVAZEK 1

Ediční
VLADIMÍR RŮŽEK

ACADEMIA

AUGUST SEDLÁČEK

Atlasy
erbů a pečeti
české a moravské
středověké
šlechty

SVAZEK 2

Ediční
VLADIMÍR RŮŽEK

ACADEMIA

AUGUST SEDLÁČEK

Atlasy
erbů a pečeti
české a moravské
středověké
šlechty

SVAZEK 3

Ediční
VLADIMÍR RŮŽEK

ACADEMIA

AUGUST SEDLÁČEK

Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty

Zájemci o genealogii, heraldiku, dějepisectví i historii jistě již zaznamenali, že nakladatelství Academia na jaře loňského roku vydala první dva svazky Atlasů erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty Augusta Sedláčka, které se setkaly s obrovským ohlasem odborné i široké veřejnosti. Nakladatelství Academia ještě v červnu loňského roku dotisklo oba svazky a na podzim vydalo svazek třetí, který obsahuje druhou část edice erbů české středověké šlechty. Dílo, které k vydání připravil PhDr. Vladimír Růžek, v celkem pěti svazcích přináší více než 5000 kreseb erbů, zachycených s dokumentární přesností na základě více než 3600 autentických středověkých pramenů, jako jsou pergamenové listiny, pečete, erbovní listiny, rukopisy, náhrobníky, nástěnné malby i erbovní plastiky na architektuře.

Všechny doposud vydané tři díly můžete zakoupit u svého oblíbeného knihkupce nebo si je objednat dobírkou přímo v expedici nakladatelství na adrese: Rozvojová 135, 165 02 Praha 6 - Suchbátka, tel.: 296 780 510, expedice@academia.cz. První dva svazky stojí 690,- Kč (prodávají se jen společně), třetí svazek stojí 390,- Kč. Čtvrtý svazek vyjde na jaře letošního roku.

ročník XXII. číslo 3-4/2002

GENEALOGICKÉ A HERALDICKÉ

Listy

Česká genealogická a heraldická společnost v Praze

Slovo na úvod 1

články a studie

Náhrobní kameny nalezené v děkanském kostele v Novém Městě nad Metují
(Jiří Horák) 2

Hříšní lidé v lesích říčanských
(† Jaroslav Honc) 10

Heraldické památky v Třebouticích
(Stanislav Kasík) 23

recenze, anotace, zajímavosti

Občianska heraldika 28

Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty 33

Sám proti toku času 33

Zlínsko od minulosti k současnosti 34

Buquoyové 35

zprávy ze společnosti

Informace k úhradě členských příspěvků 37

Kam kráčíte, Genealogické a heraldické listy? 37

Doplňování knihovny Společnosti 40

Poděkování patří právě Vám... 42

Programy a termíny „středečnicků“ na I. pololetí 2003 42

Řád Blanických rytířů 43

Jubileá členů v roce 2003 43

Pozvánka na valnou hromadu 44

NA OBÁLCE:

ZNAK RODU BOURGEMAITRE Z VILLARSBURGU

K ČLÁNKU JIŘÍHO HORÁKA NÁHROBNÍ KAMENY NALEZENÉ V DĚKANSKÉM KOSTELE

V NOVÉM MĚSTĚ NAD METUJÍ

Kresba Jan Oulík

Vážení přátelé,
uplynul rok 2002 a Vy dostáváte do rukou, bohužel s malým zpožděním, poslední číslo GHL. Jako již tradičně, kromě části odborné obsahuje část týkající se zpráv ze Společnosti, která obsahuje dvě důležité informace. První se týká úhrady členských příspěvků na rok 2003. Rád bych, abyste jejímu obsahu věnovali pozornost, abychom se vyvarovali opakujícím se nedostatkům z minulých let. Druhá spočívá ve výzvě o poskytnutí nebo upozornění na možnost získání uvedené literatury, neboť naší snahou je neustále zlepšovat podmínky pro poskytování pomoci členům v jejich badatelské práci.

Zmiňuji-li se o snaze zlepšovat podmínky pro pomoc členům, vrátil bych se ke svému úvodnímu slovu v GHL 1/2002. Zde jsem mj. požádal členy, aby nám zaslali své názory na zaměření vydávaných publikací, úpravu a obsah GHL, náplň a úroveň kurzů, středečnicků, prezentaci Společnosti atd. Bohužel musím konstatovat, že na tuto výzvu z mohutné členské základny 800 individuálních členů reagoval pouze jeden. A tak jsme se názory dozvídali až při konkrétních akcích a ve většině případů od nečlenů.

V loňském roce skončilo volební období členům správního výboru a na Valné hromadě byl zvolen nový správní výbor, který pokračoval v naplňování stanoveného dlouhodobého zaměření činnosti Společnosti. Kromě běžného zajišťování agendy to bylo především dokončení nového obsahového zaměření kurzu pro začínající rodopisce, což se nakonec projevilo v mohutné účasti, takže jsme byli nuceni v době realizace otevřít dvě třídy. Účastníci pak v závěrečném hodnocení vysoce ocenili průběh kurzu a zejména znalosti, které jim přinesl pro jejich badatelskou práci. Pokračovala i práce na novém obsahovém zaměření kurzu pro pokročilé rodopisce, které by mělo být realizováno začátkem roku 2003.

Na poli propagace Společnosti byly uskutečněny čtyři výstavy (Beroun, Žebrák, Chrást u Chrudimi a Pelhřimov), které se setkali s velkým zájmem, a co je nejvíce potěšující, že tento zájem vzešel zejména od mladých lidí. To se nakonec projevilo i ve věkové struktuře nově přijatých členů. Velkému zájmu se těšily i dny otevřených dveří, které umožnily zejména mimopražským členům využít služeb spolkové knihovny, ale prostřednictvím informace a prezentace na Internetu přivedly rovněž i řadu nových zájemců.

Závěrem bych rád poděkoval všem členům Společnosti, kteří reagovali na výzvu k poskytnutí svých rodopisných prací do spolkové knihovny, a popřál mnoho zdraví, spokojenosti a badatelských úspěchů v novém roce.

Jan Podhola

Náhrobní kameny nalezené v děkanském kostele v Novém Městě nad Metují

Jiří Horák

Při přípravě na velkou opravu interiéru novoměstského děkanského kostela Nejsvětější Trojice bylo v roce 2001 pod podlahou středního bloku lavic nalezeno šest pískovcových, vedle sebe ležících náhrobních desek. Sedmá deska byla nalezena pod postranním oltářem.¹⁾ Nejbliže hlavnímu oltáři ležel:

1. Náhrobník Františky Valáškové († 4. 6. 1749)

První náhrobní kámen ze šesti vedle sebe ležících je sice malý (73 x 115 cm), ale značně silný (26 cm). Kámen byl položen lícem nahoru. Na kameni je vytesán osmiřádkový latinský text v majuskulích, devátý řádek je proveden odlišným, skloněným, v podstatě psacím těžce čitelným písmem:

NON LUGE/ SED LEGE VIATOR/ FRANCISCAM/ MATRIS AD LATUS/
DORMIENTIS FILIAM/ QUIA NON MORTIS/ SED VITAE AETERNAE/
FACTA EST SPOLIUM/ A.174(?) Juny aetatis suae Ann.

(Překlad: Netruchli, ale ulož, poutniče dcerku Františku po boku spící matky, protože byla uchváčena ne ve smrt, ale do života věčného. Roku 174(?) června věku svého ročn.)

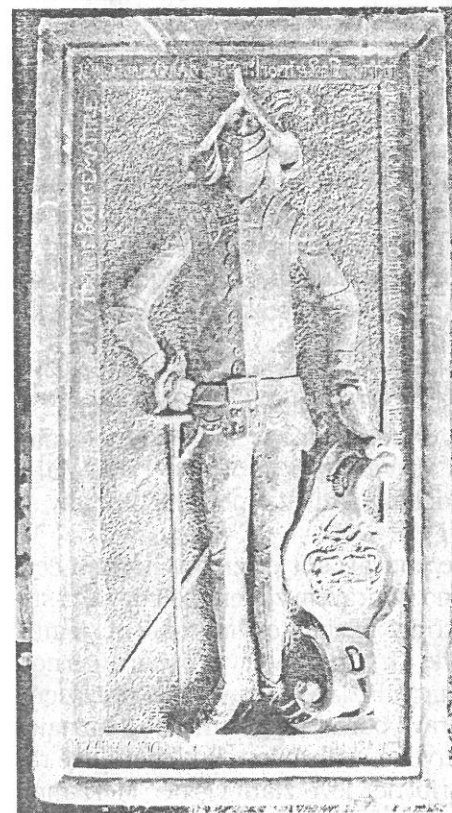
Kámen patřil jednoroční Františce, dceři hejtmana panství Matěje Valáška. Její matka, také Františka, zemřela při jejím porodu 24. dubna 1748 a její náhrobní kámen stával od opravy v roce 1821 na podsíni u dolejších kostelních vrat. Uvádí to kněz Jan Karel Rojek, který v Novém Městě působil od roku 1829 jako kaplan, v letech 1850-1862 byl zdejší děkanem

a který se velmi zasloužil o poznání novoměstské historie. O náhrobním kameni malé Františky se nezmiňuje, ale uvádí ji v seznamu v kostele pohřbených († 4. 6. 1749).

U postranního oltáře sv. Jana Nepomuckého (dnešní křestní kaple) byl nalezen:

2. Náhrobník Václava Bourgemaitra († 30. 5. 1770)

Kámen byl položen lícem dopředu, při obrácení byl zcela orosený od půdní vlhkosti. Deska má rozměry 85 x 167 x 18 cm, uprostřed kamene je zobrazen chlapec v reliéfu (výška 5 - 12 cm) jako mladý rytíř v brnění a v přilbě. Ruce má mírně pokrčené, v pravé drží svisle spuštěný kord, v levé kartuš s úplným znakem. Povrch kamene je zbarven červeně. Po obvodu kamene

NÁHROBNÍK VÁCLAVA BOURGEMAITRA

Snímek David Nývlt

DETAIL NÁHROBNÍKU VÁCLAVA BOURGEMAITRA

Snímek David Nývlt

běží obvodový latinský nápis v majuskulích, první písmena slov jsou vyšší. Slova REGE RERUM nesou stopy pozlacení. Nápis začíná v levém spodním rohu kamene:

SISTE VIATOR! HIC QUIESCIT WENCCLAUS IOSEPHUS VICTORINUS BOURGEMAITRE/ DE VILLARSBURG, QUI A REGE RERUM IN OPTIMA SPE PROMOTIONIS/ MILITARIS, QUA CAESAREO REGIUS CADET, CIRCA ANNUM DECIMUM TENERRIMAE AETATIS SUAE INTER COELITES/ AD AETERNITATIS ACADEMIAM EVOCATUS EST DIE 30 MAY 1770.

(Překlad: Zastav se, poutníče! Zde odpočívá Václav Josef Viktorin Bourgemaître z Villarsburgu, jenž od krále králů v nejlepší naději na vojenské povýšení, jakožto císařsko-královský kadet, kolem deseti let svého něžného věku, byl odvolán mezi nebesťany k věčné akademii dne 30. května 1770.)

Po obvodu kamene je vytesána obruba.

Popis znaku: Francouzský štít dělený, v horním poli koruna, spodní pole je polcené. V pravém spodním poli vyskakuje kráčí do středu štítu obrácený gryf, nesoucí v levém pařátu kouli. V levém spodním poli tři kosmé pruhy. Nad štítem korunovaná turnajová přilba s příkryvadly, v klenotu mezi dvěma rozevřenými křídly v lokti prohnuté obrněné rámě s mečem.

Kámen, provedený v poněkud historizujícím duchu, patřil Václavu Josefu Viktorinovi, desetiletému synovi direktora novoměstského panství Václava Bourgemaître z Villarsburgu.

Znak, vytesaný na náhrobníku, odpovídá znaku, který vidíme na fasádě Villarsburského domu v ulici Českých legií 4 v Novém Městě nad Metují.

Tento znak obdržel Václav Josef Burgermeister při svém povýšení do šlechtického stavu. Diplomem vystaveným ve Vídni 15. prosince 1764 Marie Terezie Burgermeisterovi kromě znaku udělila predikát a povolila mu, aby se mohl psát „Bourgemaître von Willarsburg“.

Burgermeister obdržel znak, jenž lze popsat: štít dělený, v horním černém poli zlatá koruna. Spodní pole polceno. V pravém zlatém poli dovnitř štítu kráčející černý gryf s roztaženými křídly a spuštěným ocasem, jemuž z otevřeného zobáku vyniká červený jazyk. Gryf nese v levém spáru černou šestipaprscitou hvězdu. V levém červeném poli zlatý kosmý pruh provázený dvěma stříbrnými pruhy. Nad štítem doprava obrácená korunovaná turnajová přilba s příkryvadly černo-zlatými a červeno-stříbrnými. V klenotu dvě rozevřená křídla, pravé děleno červeno-stříbrně, levé zlato-černě. Mezi nimi k pravé straně natočená obrněná paže s mečem.²⁾

Diplom uvádí, že Václavův otec Václav Ignác Burgermeister sloužil více než 21 let jako hospodářský správce u velkovévodkyně Toskánské na statcích

ZNAK BOURGEMAITRŮ NA PORTÁLU VILLARSBURSKÉHO DOMU
V NOVÉM MĚSTĚ NAD METUJÍ

Snímek Prokop Paul

(z publikace Jan Juránek, Karel Braný, Nové Město nad Metují, Praha 1976)

Kozomín a Klomín. V jeho stopách se vydal i Václav Josef, který se stal ve službách Karla Kajetána hraběte z Leslie vrchním na jeho panství Nové Město nad Metují a v této funkci si získal zásluhy při válkách s Pruskem.

Podle rodokmenu, který vypracoval v 19. století kněz Jan Karel Rojek, měl Václav Bourgemaître z Villarsburgu „duchodnj, nápotom direktor panstwj Novoměstského“ (nar. 1711, † 23. května 1781) syny Antonína, Jana a výše zmíněného Václava.³⁾

3. Náhrobník Jana Stanga († 1. 1. 1555)

NÁHROBNÍK JANA STANGA
Snímek Josef Mraček

Tento náhrobní kámen je současně nejstarším kamenem z nalezeného souboru. Kámen byl uložen lícem dospodu a je velmi dobře zachovalý. J. K. Rojek o kameni věděl, ale neviděl jej. Z poznámek kněze Jana Nepomuka Paďoura uvádí zkrácené nápisy, latinský i český a k tomu poznamenal: „v roce 1821 k dlažbě spotřebovaný.“

Náhrobník je kvalitním dílem zkušeného řemeslníka. Uprostřed kamenné desky je vytesán úplný znak, nad ním tabule s šestiřádkovým latinským

ZNAK RODU STANGE
Z KNIHY CONRAD BLAŽEK, DER ADEL VON
OESTERREICHISCHES SCHLESSEN, TAB. 44

textem, pod ním tabule s identickým šestiřádkovým textem v českém jazyce. Kamenná deska je po stranách orámována pilastry, opřeny o vyvýšený spodní okraj a nesoucími oblouky v horní části kamene. Kámen má rozměry 85 x 177 x 14 cm.

Latinský text:

ANNO.DOMINI.1.5.5.5.D(I)E/ CIRCVMCISIONIS.DOMINI/
PIE.OBIIT.NOBILIS.ATQVE/ GENEROSVS.IOHANNES/
STANG.A.STONSDORF/ IN.BOBERSTAIN

Český text:

LETHA PANIE M.D.L.V.NA/ DEN.WOBRZEZANII.PANIE./
W CHRISTV.ZIWOTSWVY/ DOKONAL.VROZENEY.PAN./
IAN.SSTANN.Z SSTONSDOR/ FFV.A.NA.BOBERSTAINIE

Popis znaku: Ve štítě horní část trupu orla se dvěma od sebe hledícími hlavami, v dolní polovici štítu překrývají znakovou figuru tři vodorovná břevna. Z kolčí přílby s přikryvadly vyrůstá kníratý mužík v kabátci s límcem, přepásaný opaskem a v čepici s třapcem, držící kosmo před sebou tyč s kroužkem u horního konce.

Náhrobník patřil Janu Stangovi ze Stonsdorfu (dnešní Staniszków) a na Boberštaině (Bobrów nedaleko Jelenie Góry). Tento rod, uváděný pod jménem Stange z Kunic na Olešnicku, žil ve Slezsku již roku 1500. Náhrobník Kryštofa Stanga z Kunic († 1605) a epitaf jeho bratra Gideona († 1606), synů Albrechta S. z K., bývaly v kostele v Bertholdsdorfu.⁴⁾ Znak rodu uvádí Conrad Blažek, ale omylem ho připisuje jinému rodu Stange. V barevném provedení má následující podobu: Ve stříbrném štítě trup černého orla bez nohou a křídel, přes který běží tři úzká červená břevna. V klenotu rostoucí červeně oděný muž s červenou, k pravé straně visící špičatou čepicí, nesoucí zlaté bidlo (něm. Stange). Přikryvadla červeno-stříbrná.⁵⁾ Tentýž znak vyobrazuje Siebmacherův erbovník z roku 1605 u rodu „Stange zu Cunitz“ mezi saskou šlechtou.⁶⁾

4. Náhrobník N. N.

Na desce o rozměrech 87 x 173 x 14,5 cm nejsou stopy po nápisech.

5. Náhrobník paní Anny († 14. 1. 1608)

Náhrobní deska o rozměrech 86 x 176 x 18,5 cm. Uprostřed kamene je vytesána postava v jakémsi rubáši. Nápis po obvodě je čitelný jen částečně. Zcela zmizel i letopočet úmrtí, ale v rukopisných poznámkách ThDr. Bedřicha Augustina k připravované, ale bohužel neuskutečněné práci o novoměstských církevních objektech, byl letopočet i přesnější datum údaj o úmrtí nalezen. Text lze číst asi takto: Letha Panie 1608 w pondělj

po Ochtabu 3 Kralůw umrzela urozena Panij Anna... ziwota... tielo gegi tuto odpocziwa w oczekawaniu Blahoslaweného wzkrissenij k Slawie Ziwo-ta weczneho. Amen.

Zesnulou snad byla Anna Vávrová, která v roce 1603 odkázala k záduší 10 kop grošů a patřila mezi ty, kteří si přáli být pohřbeni v kostele.

6. Náhrobek N.N.

Na desce o rozměrech 83 x 150 x 13,5 cm nebyly zjištěny žádné nápisy.

Pod dlažbou postranního oltáře, pocházejícího z kaple Bartoňova chorobince (v minulosti tu stával oltář Panny Marie Karmelské s obrazem, na jehož spodní části se zachovalo nejstarší vyobrazení Nového Města nad Metují z roku 1726) byl nalezen:

7. Náhrobek Reginy ze Šternsdorfu (+ 12. 2. 1578)

Náhrobek má rozměry 76 x 146 x 18 cm. Oproti náhrobku Jana Stanga je vytvořen dosti neumělou rukou. Uprostřed kamene je vytesán úplný znak. V levé horní části začíná obvodový nápis frakturou v českém jazyce: Letha (žt?) LXXVII/ W autery po svate Sskolastyce Umrze/la Urozena pan(n)a / Regina z Ssternsdorffu a tuto gest

Nápis pokračuje čtyřmi řádky ve spodní části kamene: pochowana Pa(n)/ Bůh racz Dussy/ gegy mylostiw/ Beyti: 1.5.7.8

Popis znaku: Ve štítu kosmé břevno se třemi hvězdami, nad kolčí přílbou s přikryvadly dva rohy a mezi nimi hvězda.

O osobě zemřelé zatím není nic známo. V rukopisných poznámkách ThDr. Bedřicha Augustina o děkanském kostele jsem našel údaj: „Před oltářem Panny Marie Karmelské byl náhrobní kámen s erbem dobře zachovalým. Byla tu pochována zemřelá dívka

NÁHROBNÍK REGINY ZE ŠTERNSDORFU

Snímek Josef Mraček

z rodiny Stubenberské (?).“ Novoměstský kronikář Bohumil Dvořáček uvádí, že zde „byla pohřbena šlechtná panna z rodu pánů z Černčic, zemřelá roku 1578.“⁷⁾ Snad rodina zesnulé, stejně jako Jan Stang, sídlila na zámku a podílela se na správě panství.

Stejný znak jako je vytesán na náhrobku měly moravské rody Novodvorských a Skříčkovských z Pozdětína. Pavel Novodvorský, sekretář Bedřicha ze Žerotína, obdržel znak 18. srpna 1586. Janu Skříčkovskému byl znak udělen 18. března 1597.⁸⁾ Predikát von Sterndorf obdržel 8. dubna 1567 Jan Wurm.⁹⁾

Poznámky:

Autorem překladu latinských textů je Jan Vít.

- 1) Novoměstský zpravodaj, duben, červenec a září 2001.
- 2) Státní ústřední archiv v Praze, Saalbuch 216, fol. 305-311b. Popis znaku na 309-309b: Als nemblich ein ablangen unten Rund in eine Spitze zusammenlaufeneden in Mitte quer und unten ablanges getheilten Schild, in dessenoberen schwartzen Feldung eine Cron, dann in der unteren vorderen gelb oder goldfarbe Feldung ein einwärts auf rechtsschreitender schwarzer Greif mit aufgesperrten Schnabel, roth ausgeschlagener Zunge über sich gewor-senen Flügeln unter sich geschlagenen Schweif, und in seiner vorgeworffenen linken Klauen einen sechseckigten schwartzen Stern haltend zu sehen, dann die hintern roth oder rubin-farbe Feldung mit Drey rechts gehenden oben und unten weiß, in der Mitte aber goldfarben Streifen belegt ist. Auf dem Schild ruhet ein zur rechte gekehrter offener freyer gekrönter adelicher Turniershelm mit seinen anhangenden goldenene Kleinod zur rechten mit einer schwartzen, dann gelb oder gold zur linken aber weiß oder silber dann roth oder rubin-farb herabgangenden helmdecken bekleidet. Ober der Helm zeigt sich ein zur rechten gekehrter geharmischer Arm ein blosses Schwerd in seiner Hand haltend zwischen zweyen mit ihren Saxen einwärts gekehrten, in der Mitte quer und zwar vorn oben roth unten weiß, hinten aber gelb, ober unten schwarz abgetheilten Adlersflügeln.
- 3) Jan Karel Rojek, Kmeny rodů, rukopis, č. 29, Burgermeister.
- 4) Josef Pílnáček, Rody starého Slezska IV, Brno, s. 1172.
- 5) Conrad Blažek, Der Adel von Oesterreichisches Schlesien, Nürnberg 1885, s. 86, tab. 44.
- 6) Johann Siebmacher's New Wappenbuch, Nürnberg 1605, tab. 166.
- 7) Bohumil Dvořáček, Nové Město nad Metují, Pohledy do minulosti, Nové Město nad Metují 1998, s. 195.
- 8) August Sedláček, Českomoravská heraldika II., Praha 1926, s. 313 a 547; Josef Pílnáček, Staromoravští rodové, Vídeň 1930, s. 70.
- 9) August von Doerr: Der Adel der böhmischen Kronländer, Prag 1900, s. 46 s odkazem na Saalbuch 287, s. 281.

Hříšní lidé v lesích říčanských

† Jaroslav Honc

Jedno z mála, co našim předkům před dvěma či třemi staletími můžeme závidět, je tehdejší čistá příroda a krásné lesy bez ekologických problémů, které je obklopovaly a ve kterých žili. Říčanské lesy v té době je možno označit jako zvláště krásné a vzorné, protože měly čtyřnásobné štěstí v neštěstí tehdejší bezohledné kořistnické doby.

Říčanské lesy v té době, která dříví měla za jediný zdroj energie, nemusely být káceny a pleněny pro tehdejší jediné, ale zato nenasytné zařízení obdobné našemu průmyslu – sklárny a železárny. V jejich blízkosti nikdy podobné manufaktury nebyly založeny a provozovány, nebyla tu ani ložiska vhodných písků, rudy a jiných surovin, které by daly vzniknout sklářským a železným hutím jako v posázavských a brdských i jiných oblastech.

Ani relativní blízkost Prahy se neprojevila negativně v nadměrné těžbě palivového dříví či dokonce v úplném odlesnění. Obrovská spotřeba palivového dříví k topení, vaření, provozu pivovarů i k stavební údržbě celé Prahy s jejími 2000 domy byla totiž kryta z lesů na střední Vltavě, odkud mohlo být dříví na vorech dopravováno až do Prahy. Díky této vorové dopravě bylo pak dříví i z daleko bližších lesů neskonale dražší a neprodejné, protože doprava koňmi na vozech byla příliš drahá. Z říčanských dvanácti revírů ještě před 120 lety byl jen revír tehovský (měřil tehdy 929 jiter 1060 čtverečních sáhů) určen pro těžbu dříví na otop pro Prahu.

Říčanské lesy byly uchráněny dalšího neštěstí, které postihlo jiné oblasti nadměrnou těžbou stavebního dříví. Celá tato oblast byla, pravda, oblastí dřevěných staveb s nevelkou životností a jen s ojedinelé a pomalu prosazo-

vanými stavbami cihelnými. Bylo samozřejmé, že říčanské lesy musely dodat veškeré stavební dříví na stavbu a obnovu domů, stodol a ostatních objektů. Avšak oblast říčanských lesů i před dvěma, třemi staletími byla osídlena velmi řídko, vesnic s více než 20 domy bylo poskrovnu a město Říčany samo dosáhlo stovky domů až těsně před rokem 1770. Přibývající počet domů a obyvatel Říčanska na začátku minulého století pak již připadl do rozmachu cihelen a vápenek a říčanské lesy neohrozil.

Největším neštěstím pro říčanské lesy by bylo, kdyby jejich majitelé přes málo výhodné ceny a nevelký odbyt a poptávku odprodejem dříví ze svých lesů řešili své finanční nesnáze. Tehdejší stát se ani v nejmenším nestaral o to, zda majitel feudálního velkostatku zcela vyplanil lesy na své půdě, či zda těžba přesahuje rozumnou míru. Zvůle feudální šlechty zde neměla žádných zábrán a dvojitý zisk z planění lesů – získání zemědělské půdy a peněz za vytěžené dříví – byl lákavý a změnil v mnoha místech obraz naší země. Říčanské lesy tato pohroma peněz chtivých majitelů nepostihla díky rodovému zákonu, zavazujícímu všechna knížata lichtenštejnská, neodprodávat, nedělit a nesnižovat hodnotu všech lichtenštejnských velkostatků, protože měly statut rodového nedílu, fideikomisu, obdobného statutu rožmberských jihočeských statků. Podle něj byl každý držitel tohoto souboru, do něhož s Uhříněvsi patřily i Říčany, pouze uživatelem obrovských velkostatků v Čechách a na Moravě a byl pod trvalou kontrolou ostatních členů rodu a zemského soudu v Praze, pokud by hodnotu svěřeného majetku – zvaného proto také svěřenství – chtěl jakýmkoliv způsobem, tedy i planěním lesů, snižovat.

Říčanské lesy měly tak díky těmto čtyřem příznivým okolnostem předpoklady pro to, aby zůstaly uchovány pro nás v celkem dobrém stavu, uchráněny od všech rušivých zásahů. Jejich řízení a správa byly celkem bez komplikací a na slušné úrovni. Lesy dostaly brzo těžební hospodářské plány s rozvrhem těžby vždy na 100 či 120 let. Co však zdá se odlišovalo tehdejší a dnešní lesy Říčanska, byly nízké stavy zvěře a výskyt pytláků. Říčanské lesy nebyly nikdy pro své knížecí majitele přitažlivými loveckými revíry, i když i zde zakládali pro ně obory a bažantnice. Jedna zmínka o zvěři říčanských a ostatních lesů z roku 1810 hodně naznačuje příčiny tohoto stavu: v tom roce byli vychytáni jeleni a vysoká a dopraveni do revírů v jihomoravských Valticích, přijatelnějších snad pro blízkost Vídně či právě pro lepší ostrahu před pytláky. Toto stěhování zvěře do Valtic bylo ovšem jen jedním řešením, jak je uchránit pro knížecí majitele před domácími pytláky. Boj s těmi, kdo se nebáli knížecích myslivců, a vycházeli do lesů na Říčansku ne pro pouhou radost z čistého vzduchu a krásné přírody, ale pro vysokou, byl krutý a nelítostný. Jeho nebezpečí a krutost a riskantnost způsobilo právě město Říčany. Nikde jinde neměla feudální šlechta tak dokonalý nástroj pro boj s pytláctvím i s jinými projevy nerespektování šlechtického majetku, jako

právě knížecí majetky na Říčansku. Tímto nástrojem byl hrdelní soud v Říčanech, tvořený z členů městské rady a nadaný privilegiem udělovat trest smrti. A za pytláctví právě i trest smrti byl podle zákonů přípustný.

Pro každého, kdo prochází říčanské a ostatní okolní lesy, nechť jsou tedy nepočtené záznamy o rozsudcích říčanského hrdelního soudu z let 1697-1719 a početné zkazky a pověsti o bojích pytláků s myslivci doplněny dokumentačním materiálem z říčanských smolných knih z posledního období existence říčanského práva (až r. 1766 převzal stát hrdelní trestní soudnictví od města Řičan a šibenice nad městem definitivně zanikla). Zápisy o výsleších pytláků a o jejich potrestání a podmíněném propuštění mluví ze zápisů říčanských městských písařů bezprostředně a navíc pěknou češtinou a poutavou formou.

Pytlák Andres Tybman byl propuštěn z říčanského vězení 3. července 1697, ale o jeho výsleších a vině v městské knize, plníci tehdy i funkci smolné knihy, nejsou záznamy a o to pečlivěji byl zapsán závazek stvrzený přísahou a podpisem, který byl podmínkou propuštění na svobodu místo trestu smrti. Pytlácký revers je formulován přesně a tvrdě (Manuál 1692, fol. 27):

Revers Andresa Tybmana

Ja Andres Tybman – tak jakož jsem se do vězení šatlavního měst. Řičan dostal a to z té a takové příčiny sám druhej s mým kamarádem jsem se po lesích mně nepatřících toulal oumysl majíc nákej kus zvěři zastřeliti a skrze tu zaslouženou příčinu až do téhož času nynějšího v arestu pozůstávám – i nemohouce sobě jináče pomoci, nežli na ten způsob sem z arestu propuštěnej, že se těch a takových věcí ani v dotčenejch místech s ručnicí toulati, méněji zvěř stříleti nechci, ani nákým vymyšleným způsobem vymstívati jak nad panem hejtmanem, nad p. hofjägrem, též myslivci, méněji nad ouřadem J. M. knížecím ani na zdraví ani na statku vymstívati nechci. Podkudž by pak se stalo a já se toho dopustil anebo někoho jinšího navozoval, tehdy aby mně žádná vejmluva, ani přímluva buď duchovních aneb světských lidí nepostačovala, abych beze vší milosti na hrdle trestán byl, podle práva se od-suzuji. Čehož abych se nedopustil uchovej mně Bůh otec, Bůh syn, Bůh Duch svatý, Amen. 3. Juli anno 1697 jest z arestu šatlavního propuštěn Andreas Tibman, někdy myslivec J. M. P. pana hraběte Max z Tunu na Žehušicích.

Zběhlý myslivec z hraběcího velkostatku Žehušic u Čáslavi i s nejmenovaným „kamarádem“ byl pro říčanské lesy zřejmě vážným nebezpečím, měl ručnici a jeho dopadení bylo velkým úspěchem nepočteného aparátu, v jehož čele stál zřejmě kolodějský nadlesní zvaný hofjégr (dvorský myslivec) s revírními myslivci. Podpisem tohoto reversu a přísahou si pytlák Tybman doslo-

va strkal hlavu do oprátky při dalším dopadení nebo při mstě říčanským myslivcům.

Dva roky po dopadení pytláka a exmyslivce Tybmana byl chycen Jiřík Drška z Tehova po dvouletém pytláčení. Měl také pomocníka, patrně nedopadeného, zastřelenou zvěř úspěšně rozprodával a unikal zřejmě díky domácímu dobře poznanému prostředí. Byl souzen nejen jako pytlák, ale jako uprchlík ze své chalupy v Tehově, kde měl rodinu, manželku a šest dětí, a tedy zrádce své feudální vrchnosti. To byl patrně důvod, proč nebyl souzen říčanským soudem, ale proč rozsudek nad ním určil majitelův nejvyšší úředník ve Vídni, kupodivu českým dekretem, vydaným jménem knížete Lichtenštejna (Manuál 1692, fol. 37):

Z strany osvíceného a vysoce urozeného knížete a pána pana Johann Adama Ondřeje svaté římské říše knížete a vladaře domu lichtenštejnského, z Nikulšpurku, v Slezí, vývody opavského a kernovského, rytíře zlatého rouna, J. M. císařské skutečné tajné rady oznámiti:

Poněvadž Jeho knížecí Milosti k panství Kosteleckého přináležející poddáný chalupník Jiřík Drška ze vsi Velkého Tehova již před dvouma lety nad jmenovaným J. M. knížecím panstvím jest zradil a utekl, manželku svou a šestero dětí vopustil a zanechal, též sem a tam, jakž on delikvent dobrovolně právně se přiznal i v přiznání jest setrval u myslivců a tak dobře J. M. knížecí jako jinším pánům obyvatelům přináležejících lesích jednak zase s jedním jednak zase s druhým svým kamarádem sem a tam vagíroval a toulal, i přes ty všechny časy s střílením zvěři a krádeží se živil, takovou zvěř zlodějským způsobem rozvezl, prodal a tak s tím zlost a zlodějstvím do dvou let až se do vězení dostal, provedl. Pročež po dobrým rozvážením, že takový na J. M. knížecí jakožto vrchností svou zradil a z panství utekl, obzvláště pak že on již po 2 léta sem a tam vagíroval a jiných pánů obyvatelův přináležející hory a lesy probíhal, rozličný zvěře zlodějským způsobem s svými kamarády v rozličných krátech skrze ty časy jest střílel, jiným rozpartykoval a prodal a skrze to svou zlovolnost a zlodějství prováděl – s or telem a právem se vyznává a vyřkne, aby on delikvent Jiřík Drška přes celou hodinu na planýři přede všemi majíce na hlavě své jelení parohy postaven byl a potom protiv nejdřív od sebe danému a s přísahou stvrzenému reversu, že on pod stracením hrdla na věčnost panství Kostelecký, Ouřenovský a Škvorecký se zbavití a více se nevrátiti nechce, z těch nyní jmenovaných panství na věčnost vypovězen býti má. K potvrzení toho vejš jmenované J. knížecí Mil. vlastní podpis a obyčejná čemuž kancelářská pečet.

Dáno ve Vídni dne desátého Marti léta 1699. J. A. A. pr. z L. N. S.

Městské právo říčanské přenechalo rozsudek nad pytlákem a sousedem z Tehova své knížecí vrchnosti jistě z dobrých důvodů a nesporně tak

zachránilo Jiřímu Drštovi život. Kompromisní řešení dvouletého pytláčení bylo velmi mírné: kníže Lichtenštejn svého poddaného neztratil, donutil ho jistě k usazení na svém některém jiném panství, jeho rodina o živitele nepřišla a přitom byl dán ostatním dostatečně odstrašující příklad trestního postihu. Kníže Lichtenštejn, známý jako stavebník krásného barokního zámku v nedalekých Kolodějích a tragickým zakončením své rodové linie, mu určil jednohodinové vystavení na říčanském pranýři s jeleními parohy na hlavě, tedy běžný trest pro pytláky, s tím rozdílem, že po něm nenásledovala cesta pod šibenici; je to vůbec doklad o roztodivné logice našich předků, kteří přenesli doklad o pytláctví na hlavě dopadeného pytláka jako novodobý doklad a svědectví o podváděném manželovi.

Zatímco dekret knížete Lichtenštejna o pytlákovi Drštovi z Tehova má kancelářskou češtinu narušenou málo zdatným překladatelem z němčiny, je pytlácký revers sestavený na radnici v Říčanech opět krásným dokladem pěkné češtiny i protipytlácké soudní praxe našich myslivců a právníků před 280 lety; je také zapsán mezi rozsudky říčanského městského hrdelního soudu pro paměť budoucím a tedy i návštěvníků říčanských lesů (Manuál 1692, fol. 58).

Anno domini 1699, dne 5. aprilis.

Revers Jiříka Drštka někdejšího souseda z Velkého Tehova.

Já Jiřík Drštka – tak jakož jsem se na poručení urozeného a statečného vladyky p. Kašpara Salomona vzácně nařízeného hejtmána J. kníž. Mil. panství ouřeňovského do arestu šatlavního v měst. Říčan jsem se dostal, protože jsem před dvouma lety z gruntu J. kníž. Mil. zradil a utekl, manželku svou a šestero dětí opustil a zanechal – v těch příčinách sem setrval a tak dobře jak J. kníž. Mil. lesích jako i jinším pánům obyvatelům přínaležejících lesích jednak s jedním, jednak zase s druhým kamarádem sem a tam vagíroval a toulal, i přes ty všecky časy střílení zvěří a krádeží se živil, takovou zvěř zlodějským způsobem rozvážel a prodával a tak s tím zlost a v zlodějství dvě léta jsem kradl, až jsem se do vězení dostal, prováděl. I nemohouce sobě z takového vězení pomoci, nežli na ten a takový způsob jsem z arestu šatlavního propuštěn, že se těch a takových věcí ani v dotčených místech J. kníž. Mil. ani pánům obyvatelům zvěří střílení nechci a nebudu, na nikýmž vymyšleným způsobem vymstívati se nechci a nebudu, předně nad panem hejtmánem, nad panem hofjágrem, též myslivci, nicméně nad ouřadem J. kníž. Mil. říčanským. Pokud by se pak to stalo a já se toho dopustil nebo někoho jinšího navozoval, tehdy aby mně žádná vejmluva ani přimluva bud duchovních aneb světských lidí nepostačovala, kdybych pak se toho dopustil, tehdy duši mou na věčné ztracení aby ani k spasení nepřišla, odsuzuji, a sebe v moc právu odevzdávám a přísahou stvrzuji a reversuji, že pod stracením hrdla svého na věčnost z panství J. M. Kníž. kosteleckého a ouřeňovského, též škvoreckého nyní z těch jme-

novaných panství na věčnost se odříkám a více se na ně navraceti nechci. Nad to nadevšecko kdybych se toho dopustil, aby mně žádná vejmluva ani přimluva postačiti nemohla, nýbrž bez milosti mistrem popravním tak jakž na takového zlého člověka přísluší a přináleží, abych na hrdle svém trestán byl podle práva. Stalo se v místě radním v měst. Říčanech za povinnosti purkmistrské a primasské p. Tomášek starého Čermáka léta a dne svrchu psaného.

Také tento pytlácký revers a přísaha představovala životní riziko pro Jiříka Drštka z Tehova, pokud by svou vášeň k pytláčení v říčanských a jiných lesích neovládl. Říčanský soud se uměl postarat o to, aby v případě dopadení skutečně byl trest smrti, jak si jej podmíněčně Drštka podepsal, skutečně proveden, jak to platné právo království českého a navíc vlastnoruční dekret knížete Lichtenštejna nařizoval. Ochrana feudálních lesů a jejich majitelů naddobově označených „obyvatelé“ království českého (nikdo jiný než feudální pánové nebyl tehdy počítán za obyvatele země) byla u říčanského soudu v dobrých rukách.

Smyslem smolných a městských knih říčanských bylo zachování všech v budoucnosti použitelných informací o trestných činech, jejich pachatelích a o všech spolupachatelích. Městské rady a jejich „krevní“ písaři proto nešetřili místem a papírem, aby zaznamenávali již v 15. a 16. století podrobně výslechy dobrovolné i při mučení všech vyšetřovaných. Rutina říčanského městského písaře a současně i praxe boje proti hříšným lidem v říčanských lesích je krásně a přesně postižena v záznamu o výslechu a soudu nad pytlákem Martinem Fialou roku 1703 (Manuál 1692, fol. 36).

Examen 1. jenž se vyslyšel v místě radním anno 1703, dne 25. aprilis.

1. Jak tobě říkají, jak jsi starý a či poddaný?

Martin Fijala a jsem starý okolo 50 let a poddaný jsem z panství J. M. císařského Poděbradského ze vsi Velimě

2. Jaká pak příčina tvá byla tvoje, že jsi do revíru J. Osv. kníž. Mil. s ručnicí chodil?

Abych mohl sobě na kus chleba sobě něco dostat.

3. Co jsi pak chtěl dostat?

Cokoliv přijde, jakoukoliv zvěř byl bych zastřelil.

4. Jak mnoho jsi buď tenkrát neb předtím zastřelil bud v revíru J. O. kníž. Mil. aneb na jiným panství, pověz!

Já jsem nic nikda nezastřelil, ale jinejm sem odnášeti pomáhal.

5. Komu ste to odnášeli a kde jste to stříleli a kdy to bylo?

V Dolánkách na knížecím zastřelil 2 kusy, tele a černý kus, donesli jsme to do Brodu Českého k Adamovi uzdaři, bylo to v postě.

6. *Kdopak s tebou více byl?*

Andres Kratofil, který třikrát z vojny utekl, je myslivec učený a druhý nějaký Václav, ten také se toulá.

7. *Či pak ten štuc byl, který jsi měl tuto, když jsi chycen byl a co bys byl zabil, komu jsi to nésti chtěl?*

Štuc byl p. Minckýho a pravil mně, kdyby bylo co, že by to sám koupil a já jsem myslil, jestli co dostanu, že to p. Micenskému dám ... [dvě slova nečitelná]

8. *Takéli jsi již předtím kde v arestě byl a nějakou pokutu jsi vystátí musil?*

Byl jsem s tím Andresem v Poděbradech v arestu pět čtvrtí léta a Končín se Lstiboře byl taky s námi na krádeži, ti jeho vzali do Kostelce, a potom jsem se dostal vejpovědi půl léta na obecním díle a reversíroval jsem se.

9. *Pověz pravdu, takéli jsi chtěl toho foršta Dobiáše zastřeliti, když na tě přišel!*

Já jsem přivřhl kohoutek, abych ho mohl odstrašit jeho od sebe, abych utekl, ale zastřeliti jeho jsem nemínil.

Nato revers jeho učiněný složený tuto jest:

Na poručení vzácně urozeného pana Frydrycha Ferd. Barthu, J. O. K. M. panství ouřeňovského zřízeného hejtmána a ur. pana Matěje Ratouského forštmistra téhož panství tit. pleno tak jakž nařízení prošlo od pana doktora Vajtla plnomocníka panství J. O. K. M. respective (titul):

Já Martin Fiala tak jakož jsem se na poručení p. forštmistra J. K. M. Koloďského skrze kradení zvěři v revíru Doubravšickém postižený a lapený byl a do arestu zdejšího odvezený bejtí jsem měl, jsouce já pak v tom dostatečně zkušený, že bych s takového arestu sobě tak brzy pomoci nemohl, do chrámu páně říčanského dne zelený čtvrtek jenž bylo 13. aprilis jsem utekl, nemohouce sobě jináče pomoci, nýbrž na veliké přimluvu JM. pana faráře říčanského a p. pátera františkána ku právu zdejšímu 25. aprilis z toho chrámu vydán byl na ten a takový způsob, že nad žádnými se vymstívati nechci ani jiného naváděti nebudu, jakož i také panství J. O. kníž. Milosti všech zdejších do mé smrti se odřikám a přísahou stvrzuji, kdybych se toho více dopustil a na těch panstvích ouřeňovským, škvoreckým a kosteleckým postižen byl, v moc práva se odevzdávám a to svou rukou vlastní jménem a příjmením potvrzuji. Anno 1713, dne 25. aprilis. Martin Fiala.

Pytlák či pytlácký pomocník Fiala neničil v říčanských lesích valné štěstí a úlovky. Od trestu při dopadení ho kupodivu uchránila katolická církev, když mu poskytla o Velikonocích 1713 v říčanském kostele asyl a oba říčan-

ští kněží na říčanské radnici intervenovali v jeho prospěch tak úspěšně, že jeho první revers v poděbradském vězení a jeho podmíněčné propuštění nebyl vůbec vážen a byl jako prvotrestaný opět propuštěn na svobodu, vyhoštěn ze tří lichtenštejnských panství; trest smrti byl vysloven opět jen podmíněčně a bylo na lesní správě v Kolodějích, aby jeho osobu vedla jako dalšího hříšného člověka lesů říčanských ve své evidenci a hlídala.

V témže roce 1703, kdy byl dopaden pytlák Fiala, měl říčanský hrdební soud na radnici opět příležitost, aby dokázal svou bdělost a péči o knížecí feudální majetek v boji proti pychu, tentokrát ovšem ne lesnímu, ale polnímu, neméně ostře trestanému. Stejně jako bylo na tehdejších feudálních právu zajistit nedotknutelnost zvěře v lesích feudálních šlechticů, museli ochraňovat nejen ryby ve šlechtických rybnících, ale i ryby v potociích říčanských lesů a katastrů v rámci lichtenštejnského a ostatních velkostatků a stíhat, vyšetřovat a soudit polní pych chytání raků v panských potociích. I v případě chyceného Jiříka Košťála, pytláka-rakaře, byl vysloven trest jen podmíněně a Košťál byl propuštěn na přísahou stvrzený revers, zapsaný na věčnou paměť mezi rozsudky říčanského hrdebního soudu (Manuál 1692, fol. 39).

Anno 1703, dne 12. octobris. Revers Jiříka Košťála.

Já Jiřík Košťál – tak jakož sem se na poručení urozeného a statečného vладыky hejtmána J. V. O. K. milosti z Lichtenštejnu panství ouřeňovského do arestu šatlavního v měst. Řičan dostal v příčině takové, že sem po 2 léta v potociích panských raky chytal a takové zlodějským způsobem za peníze prodával – I nemohouce sobě z takového vězení pomoci, nežli na ten takový způsob odřeknouce se do mé nejdělsí smrti na panství J. knížecí milosti netoliko ouřeňovském, ale i jinde žádného dokonale rakův aniž ryb chytati, ani sám, ani s jinými kamarády zdržovati. Pročež tento revers od sebe vědomě vydávám a připovídám více žádné krádeže se nedopouštěti, ani nad p. hejtmánem ani nad ouřadem J. V. K. M. ani žádným jiným vymstívati nechci a nebudu. A kdyby co na mně budoucně shledáno bylo, netoliko těžkým vězením ano i skutečným trestáním a pokutou trestán býti mám podle práva. Actum léta a dne srvcu psaného.

Bohatství říčanských lesů bylo trvalým magnetem pro chudinu nejširšího okolí a bylo vyloučeno, aby nepočtená síť knížecích myslivců všechny případy polního a lesního pychu postihovala. Tím cennější a vítanější byla existence tvrdého a nelitostného hrdebního soudu v Řičanech, který i za menší provinění proti zákonné ochraně majetku a morálce vynášel bez odvolání rozsudky nejtěžší. V rozsudku nad pytláky Drbalem a Krčkou r. 1708 a 1710 byl však, patrně pro nevelký rozsah jejich trestných činů, volen tehdy nový

způsob postihu – tresty na svobodě a nucené práce – jako humánnější forma, i když přitom formulace reversu z přísahy umožňovala při recidivitě tresty nejtvrděší. V obou případech byl říčanský trestní soud navíc vázán stanoviskem pražského apelačního soudu (Manuál 1692, fol 41).

Revers Jana Drbala s přísahou stvrzený, jenž se vykonal v místě radním léta 1708, dne 13. decembris.

Já Jan Drbal – tak jakž jsem na poručení J. O. kníž. mil. z Lichtenštejna (titul) do arestu šatlavního do městis Řičan pro krádež zvěře dostal, v takovém arestu pro krádež dvě léta vystál – a jakž slavná královská apelací Hradu pražského na mě tu nejmilostivější sentenci a ortel vydati ráčila, abych přísahou tělesnou dostatečně dle práva 30 P litera vysvětluje – se odříkám a přísahou před P. Bohem a svatými božími a vzácným magistrátem. Jan Drbal.

Tento neuměle koncipovaný, ale dostatečný revers Drbalův naznačuje, že pytláctví bylo pro říčanský soud přece jen druhořadou trestnou činností, a ten proto nezatažoval příslušnou knihu písemným záznamem výsledku a končil celé ústní řízení několikařádkovým záznamem pytlákovy přísahy. Také další revers Krčkův je jen konečným závěrem vleklého, ale písemně nezaznamenaného vyšetřování a rozsudku (Manuál 1692, fol. 41).

Revers Jana Krčky vykonaný v místě radním léta 1710, dne 25. aprilis.

Já Jan Krčka – tak jakož jsem na poručení J. O. kníž. milosti z Lichtenštejna (titul pleno) do arestu šatlavního do městis Řičan pro krádež zvěři jsem se dostal, v takovém arestě přes jeden rok arestýrován byl, potom skrze milostivou slavnou královskou apelací vydanou sentenci pro přestoupení mé půl léta na obecním díle dělati, tak po vyjití mého arestu jsouce propuštěný se reversíruji a zavazuji, že žádným způsobem se mstiti jak nad milostivou vrchností dědičnou i představenou panství ouřňovského aniž nad ouřadem J. O. K. M. městis Řičan ani nad žádným jiným ani skrze sebe ani skrze jiného, tak se zachovati zakazují a na panství J. O. K. M. nikdy více se nezdržovati a žádného zlodějství se nedopustiti, před ouřadem J. O. K. M. se zavazují a slibují. Jan Krčka.

Ani říčanský hrdelní soud, ani stále hustší síť knížecích mysliven nedokázaly zabránit stále častějšímu výskytu pytláctví a vnikání hříšných lidí chtivých knížecích jelenů a zajíců do říčanských a ostatních lesů. S chybným pytlákem Jakubem Stehlíkem v srpnu roku 1718 si říčanský soud rady očividně nevěděl a jeho zdoluhavý výslech je proto spíše vykreslením života neúspěšného myslivce a krejčího, který doplatil na své pytláctví způsobem

velmi neobvyklým; vzdal se své svobody a přijal poddanství na knížecím panství a jako krejčí se pak usadil ve Voticích, když se za něj dva votičtí sousedé zaručili. Řičanský městský písař zaznamenal jeho výslech i závěrečné mimosoudní vyřízení vzhledem k mimořádnosti případu ve vsi šíři a se všemi detaily (Manuál 1692, fol. 125 až 127).

Jakuba Stehlíka examen 1. jenž se vyslyšel léta 1718, dne 16. srpna.

Artikulus 1. Jak tobě říkají, jak jsi starý a či poddaný?

Odpověď. Jakub Stehlík, starej jsem přes 30 let a jsem svobodný.

2. Jakube, jakej jest tvůj obchod a kde jsi se zdržoval?

V Praze jsem se větším dílem zdržoval, někdy mezi sládky z vody jsem dříví válel a někdy šil.

3. Tak jest znamení, že ne myslivosti, ale krejčovství vyučený jsi?

Učil jsem se potom myslivosti, když jsem nejprv krejčovství vyučil.

4. Jakube Stehlíku, z tej příčiny jsi před ouřad J. V. kníž. milosti do místa radního předpuštěn, aby jsi na ty punkta, na které dále tázán budeš, samou Bohu libou pravdu povídal a nic nezapíral; jak tvůj první počátek po vyučení myslivosti tvé živnosti jsi začal?

Ihned jsem se po vyučení asi v desíti nedělích do Jiren do revíru dostal.

5. Jak dlouho jsi v tý službě v Jirnách zůstával a potom kam dále jsi se dostal?

V Jirnách jsou sloužil nětco přes tři čtvrti léta a potom jsem šel na vandr.

6. Kde jsi se nyní zdržoval, poněvadž jsi se do arestu zdejšího dostal a jaká příčina toho následovala ?

Byl jsem na dobršíšským panství u foršta na Kozích Horách, předtím na Sázavě, tam odtud jsem přišel do Hořejších Počernic před sv. Jakubem a u dolejšího Hudečka sem se zdržoval.

7. Jaká živnost tvá byla v Počernicích ?

Nic jiného než utekl mne pes do Počernic a měl jsem po dvouh stryších ječmene setýho, díval sem se na něj a šil jsem kalhoty.

8. Jak jest to dávno, co jsi na Jirnách za forštcknechta sloužil?

Bude vlastně vosm neb devět let.

9. Co pak za ten čas prošlý žádný služby jsi neměl ?

Byl jsem u Novyměstských pánů tři léta za myslivce, však jsem v Praze zůstával, a byl jsem u pana Linka jako za lokaje a čtyři léta u p. páterů jezuitů v Šestajovicích za myslivce.

10. Jak jest tomu dávno, co jsi se ze služby od p. páterů jezuitů dostal?

Něco víc než rok, nemohu pamatovat.

11. Ty povídáš, že jsi před svatým Jakubem do Počernic přišel, jak jest tomu dávno, co je tebe počernický rychtář vypovídal a proč jsi pryč nešel ?

Zachovej Pánbůh, ani mně jednoho slova neříkal.

12. Častoli jsi s svým kamarádem Špirkem do Fidrholce ze zbraní na zvěř chodíval ?

Co mám zapírat, vybízel mě Josef Špurk švec počernický a druhý Martin Šípek: Podme do Fidrholce uhoníme si na pivo. A šli sme tu sobotu před svatým Jakubem.

13. Co jste tam zastřelili ?

Nic dokonce.

14. Dyť jsi s svým kamarádem jednu srnu u rybníka Slavětina zastřelil, odpověz co více ste zastřelili.

Nic dokonce jsme nezastřelili. Že jsem řekl o tej srně, to z veliké bolesti jsem řekl, když jsem toho bití vystáti nemohl. Aby mně bůh trestal, nevím co jest nesl, ja jsem přitom nebyl s ním.

15. To se tobě věřit nemůže, poněvadž jsi se prve přiznal, že jest v tom pytlí, který od barvy byl, jednu srnu nesl. Pověz samou pravdu a nezapírej, kde jsi ty v ten čas na zvěř čekal a co jsi zastřelil.

Když jsem s ním ten čas nebyl, neb jak jsem prve řekl, že jsem to z veliké bolesti mluvil.

16. Poněvadž zapíráš, pověz od čeho ten pytel pobarvený byl ?

Jak povídám, že nevím co je v něm nesl.

17. Ty jsi se přiznal těmito slovy: Zastřelil kůzle v voštině u Slavětina Špurk, já to dokážu. Pověz pravdu a nezapírej.

Já jináče řícti nemohu, co jest v tom pytlí nesl, než že jsem to z veliké bolesti řekl, že kůzle nesl, že ho zastřelil v voštině u Slavětina.

18. To se tobě věřit nemůže, proč zapíráš, dyť je ten tvůj zlodějský pytel všecken pokrvavený a k tomu flinta čtyřmi kulkami nabitá byla.

Já jináče řícti nemůžu, než jak on povídal, že dva zajíce v něm nesl a tu mou flintu on Josef Špurk také nabíjel.

19. A kdy ste vy s tím kamarádem spolu u vovsa čekali, co jste tam zastřelili?

Nic dokonce, ani jsme chlupu neviděli a on je mýnil zastřelil.

20. Nač ste čekali a co ste myslili zastřelit?

Na zajíce jsme nečekali, ale kdyby černý kus přišel.

21. Vidíš jak ty zapíráš, snad víš od koho forštu horočanskému o tobě správa přišla, že s nějakým ševcem a ještě s jedním kde jsi se pochloubil, jaks mnoho bažantův v jejich bažantnici postřelil a ty jejich mistr že jsi a kolik let toho že hledíš?

Já vím že to psal Tomáš Šeplavý z nenávisti a sám dost bažantův z jejich bažantnice přijímal, od koho a po čem, to mu se s přísahou dokáží.

22. Jak jsi se, vychloubil, že byli tři u Křenče a Rounova, že přinesl i po 20 zlatých, že je v Limburce prodávali, s soumrakem odtud že vyšli a ráno zase přišli, a do brány že je pustili.

Dyť je to Taliján a toho Tomáše Šeplavého mluvil.

23. To se tobě věřit nemůže, dyť to sami víme, když jsi se v Předboři zdržoval, že jsi s svými kamarády vysokou zvěř v knížecím revíru střílel!

Já to již popírat nemůžu, neb je to zapsáno, že jsem ten čas když Voděradského zastřelili byl s Cinkou, s Slouškem a s Drškou, před tím dnem zastřelili jsme jelena a rozdělili sme se o něj po čtvrtí.

24. Jakube, ještě tě jednou napomínáme, aby si se upamatoval a samou Bohu milou pravdu vyznal, tak jak tobě dobře povědomo je, že jsi vše proti J. M. cí. vydaným novellí přestoupil a jak po revířích J. M. knížecích panství, též vůkolních jinších pánův se toulal, zvěř a bažanty s svými kamarády střílel a jak mnoho a komu jsi to donášel, pověz!

Málo jsem toho postřelil, kromě některého zajíce a některou koroptef, to se přiznávám, když jsem cestou šel, ale však knížecích kruntů jsem se vystříhal.

25. Komu a na jaký způsob ty jsi těch 50 zlatých v Počernicích půjčil, snad jsi jemu taky zvěř donášel aneb spolu do Fidrholce chodili a jak se ten tvůj třetí kamarát jmenuje a kde se zdržuje?

Ale zachovej Pánbůh, jak jsou přidali dělá toho 3 zlatý 42 krejcarů a ten jistý slouží v Klecanech za myslivce a říkají mu Vojtěch, přimění nevím, ale to sem vdově Šiškově půjčil, ale on co je mně dlužen nepovídá.

26. Ty necheš žádnou pravdu vyznat, pročez upamatuj se a pověz čím jsi vinen, aby tebe skrze tvé popírání nětco horšího nenásledovalo, pověz pravdu.

Pani, já jináče mluvit nemohu, než jak jsem mluvil tuto v svém vyznání.

Zjevné kličkování a zapírání pytláka Stehlíka zápisem jeho výslechu ani zdaleka neskončilo, Stehlík ještě půl roku zůstával ve vězení a říčanský soud nechal věc na knížecí majitelce panství, vévodkyni Savojské rozené Lichtenštejnové. Pytlák Stehlík nakonec přijal zakončení svého pytláckého a svobodného života, vzdal se své svobody a stal se lichtenštejnským poddaným, aby tak podal jasný důkaz, jak malou cenu měla osobní svoboda pro chudého člověka, který v životě jako myslivce nezakotvil a prostředky k životu si opatroval pytláčením a prodejem ulovené zvěře do města Nymburka a jinam. Tak je Stehlíkův případ nejen dokladem moudrého a shovívavého přístupu říčanského soudu k pytlácké realitě, ale i dokladem sociálních stínů feudálního společenského zřízení. Z vězení se dostal Stehlík jako nový lichtenštejnský poddaný až v únoru 1719 (Manuál 1692, fol. 127).

Anno 1719, dne 14. února. Tejká se Jakuba Stehlíka jinak Diviše

Tak jakž na vzáctné poručení urozeného pana Matěje Rautouského, ten čas zřízeného pana forštmistra J. O. kníž. milosti panství ouřňovského, škvorečského etc. (titul) skrze nějaké podezření, že bych já níže podepsaný nějakou škodu v revíru J. O. K. M. činiti měl, do arestu šatlavního se dostal v městec-

ku Říčan a v takovém arestu dlouhý čas zdržen byl. Až na mej nejponiženější memoriál J. V. vév. milosti ze Savoje (titul) poddalý od J. O. K. milosti paní paní nejmilostivější velikou milostí obdařen jsem, abych z toho arestu k propuštění přišel a to na ten a takový způsob: Předně zavazuji se já jakožto člověk svobodný list svůj k svobodě užívající na kancelář J. O. K. M. ouřičovský odevzdávám v poddanosti k panství ouřeňovskému ve všem věrný poslušný až do mé smrti zůstávati. Za druhé skrze představené rukojmí se zavazuji do mej smrti nechci nic toho se dopustiti v čem jsem podezřelý byl, ale svým řemeslem krejčovským spravedlivě živiti a na budoucí časy poctivou prací se živiti tak jakž na věrného poddaciho člověka přísluší připovídám. Na ten vejš psaný způsob dožádal jsem se v rukojemství svých dobrých přátel a jim se zavázal, že předně věrným poslušným poddaným až do smrti zůstávati budu a za druhé s ručnicí ani jiným ničím neškoditi. Načež tuto níže podepsaní rukojmí pod svým ménem za mně slibují a se zavazují takto: My níže podepsaní dožádaní v rukojemství od Jakuba Stehlíka na ty zvejše postavený punkta dobrovolně slibujeme a svým jméním za něj se zavazujeme, že téhož ničehož nepřestoupí, ale poctivě se chovati bude. Pro lepší důvěření toho svýma vlastnímá rukama podpis činíme.

Martin Pávek rychtář z Votic

Adam Kučera též ze vsi Votic soused

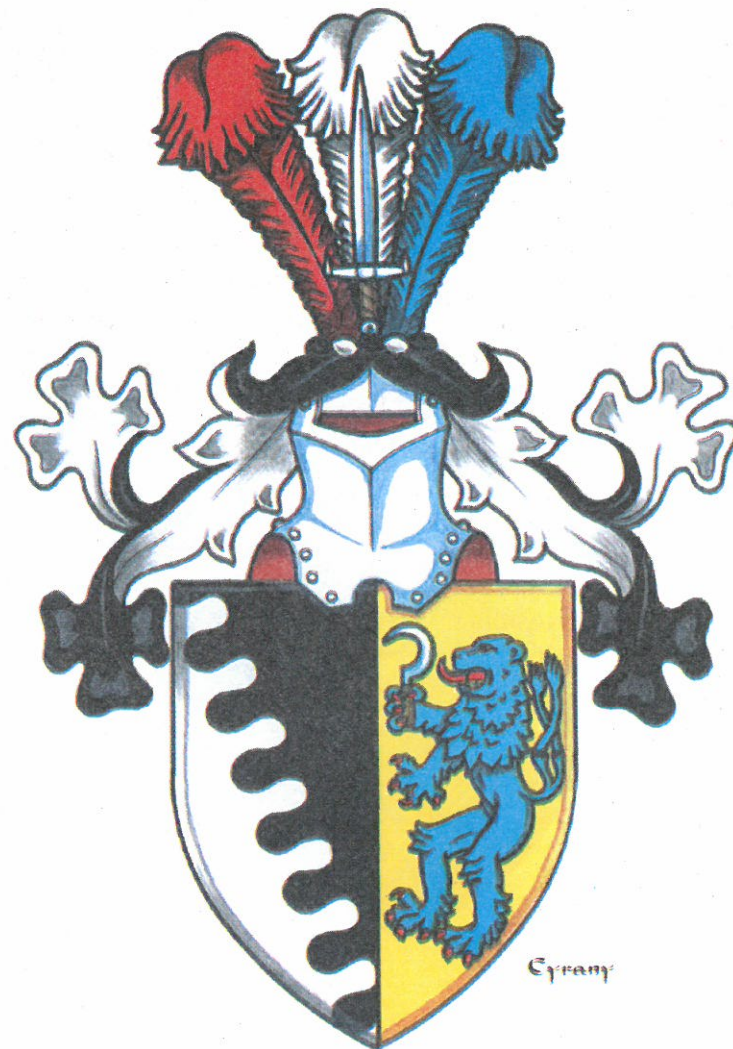
Jakub Diviš, jinak Stehlík

Hříšní lidé pytláci byli neodmyslitelným stínem krásných lesů říčanských a patří do jejich dějin stejně zákonitě jako knížecí myslivci, fořti a hajní posledních dvou feudálních století.

Registrace č. 01

Karel Kouřil

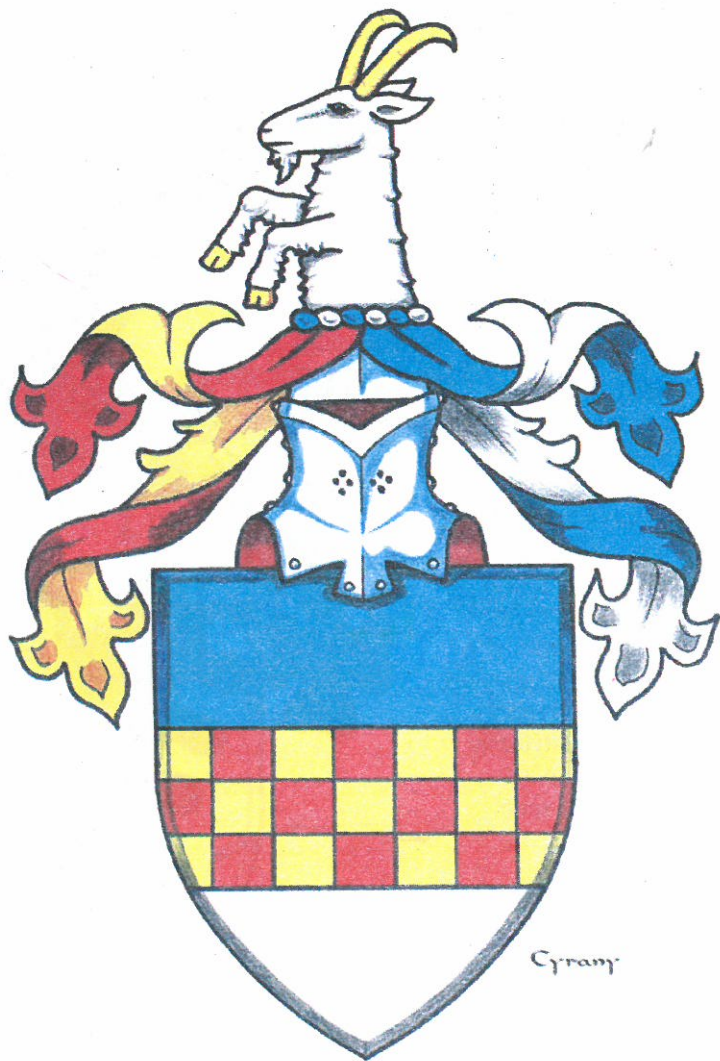
Štít polcen. Právě pole černo-stříbrně kosmo děleno oblakovým řezem. Levé pole zlaté, v něm modrý dvouocasý lev, v pravé tlapě drží srp, přirozených barev. Na kolčí přilbě s točenicí a přikryvadly černo-stříbrnými jsou tři pštrosí pera – červené, stříbrné a modré, před nimi stojí meč.

Registrace č. 02

Petr Jan Bakeš

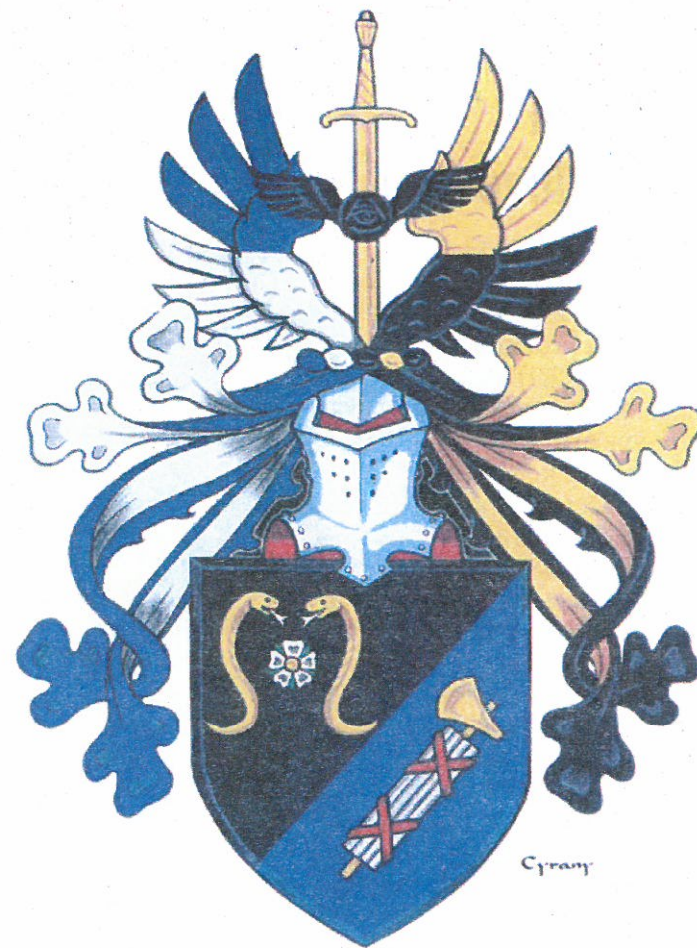
Dvakrát dělený štít, horní pole modré, střední zlato-červeně šachované, dolní pole stříbrné. Na kolčí přilbě s modro-stříbrnou točenicí a přikryvadly vpravo červeno-zlatými a vlevo modro-stříbrnými rostoucí stříbrný kozel.

Registrace č. 03

Tomáš Tyl

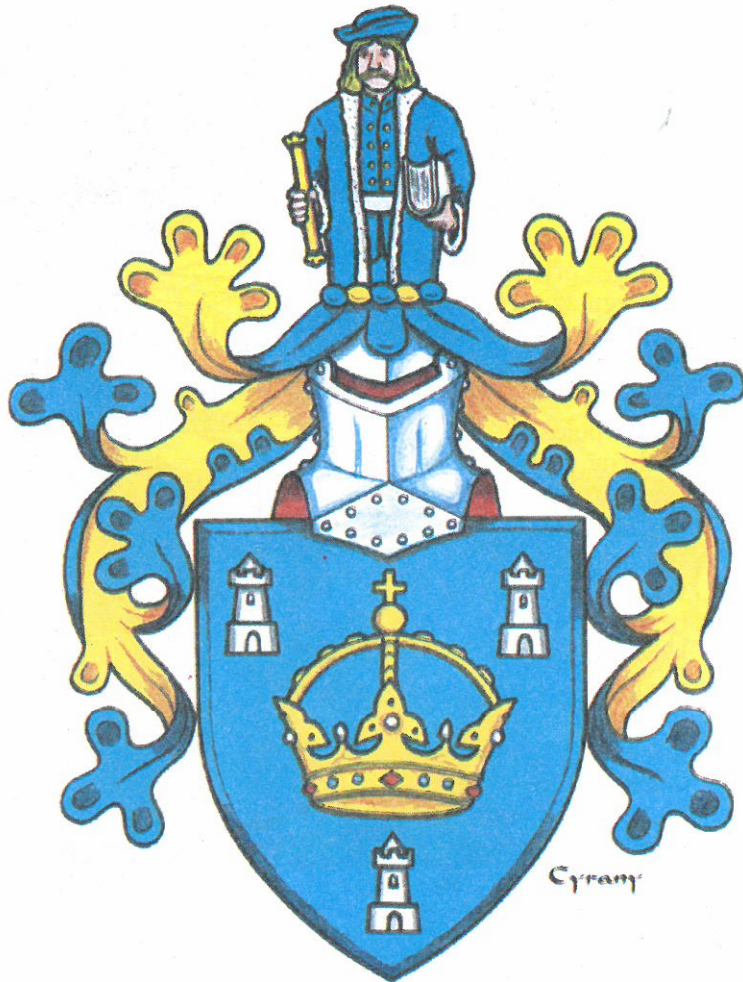
Štít šikmo dělen černo-modře, v horním poli dva přivrácení vztyčení zlatí hadi se stříbrnými jazyky, mezi nimi stříbrná růže. V dolním poli šikmo položený stříbrný, červeně převázaný liktorský svazek (fasces), ostřím zlaté sekery vzhůru. Na kolčí přilbě s točenicí a přikryvadly vpravo modro-stříbrnými a vlevo černo-zlatými dvě orlí křídla, pravé dělené modro-stříbrně, levé zlato-černě, mezi nimi zlatý meč, hrotem dolů, na jeho čepeli černý kulatý terč, po stranách okřídlený, s vyznačeným okem Boží prozřetelnosti.

Registrace č. 04

Karel Kralovec

V modrém štítě zlatá zavřená koruna provázená třemi (2,1) stříbrnými věžemi se špičatými střechami. Na kolčí přilbě s točnicí a přikryvadly modro-zlatými rostoucí postava modře oděného rychtáře, se stříbrným opaskem, v rozevřeném, stříbrně lemovaném modrém plášti, na hlavě s modrým baretem, v pravici držícího zlatou rychtářskou hůl, v levici stříbrnou knihu.

Heraldické památky v Třebouticích

(Příspěvek k soupisu heraldických památek v okrese Litoměřice)

Stanislav Kasík

Třeboutice, ves východně od Litoměřic, na pravém břehu Labe, byla již v roce 1057 majetkem litoměřické kapituly a později litoměřického biskupství. Na západním okraji vsi stával hospodářský dvůr, v jehož areálu byl okolo roku 1780 postaven barokní zámek, sloužící litoměřickým biskupům jako letní sídlo. Objekt podlehl v roce 1986 demolici.

O hospodářské prosperitě biskupského statku v Třebouticích svědčila existence pivovaru. Pivovar a s ním spojené obslužné budovy vzaly za své a byly v minulosti zbořeny. S budovou vlastního pivovaru byl ztracen i znak čtvrtého litoměřického biskupa Jana Wratislava z Mitrowicz, datovaný chronogramem do roku 1724. Stejný osud potkal sochu sv. Jana Nepomuckého, stávající na můstku přes potok východně za vsí, na jehož soklu údajně býval znak třetího litoměřického biskupa Huga Františka hraběte z Königggseg-Rothenfelsu (1660-1720).

Zmínky o heraldických památkách v Třebouticích v literatuře z posledních desetiletí dvacátého století¹⁾ již vlastně neodrážely soudobý stav. V Třebouticích bylo možné v té době nalézt pouze jedinou památku z pěti připomínaných. Je jí sousoší Panny Marie, sv. Václava a sv. Felixe na návsi. Toto kamenosochařské dílo nechal zhotovit druhý litoměřický biskup Jaroslav hrabě ze Sternbergu v roce 1695, jak nás o tom zpravuje čtyřřádkový nápis na přední části podstavce:

PRAESVLE
 JAROSLAO COMITE DE S[T]ERNBERG
 MONVMENTUM HOC ERECTVM
 EST MDCXCV

(Biskupem Jaroslavem hrabětem ze Sternbergu památník
 zde vztyčen jest 1695)

Čtení nápisu částečně znehodnocuje vyspárování trhliny vedoucí šikmo v jeho pravé části.

Nad nápis byla vytesána korunovaná barokní kartuše se znakem donátora, osmihrotou hvězdou v kruhovém znakovém poli. Důstojenství biskupa označuje klobouk církevních hodnostářů nad kartuší, se šesti střapci na každé straně znaku.

Jaroslav František Ignác hrabě ze Sternbergu (1643–12.4.1709) zahájil svou církevní dráhu jako kanovník v Pasově. Po úmrtí litoměřického biskupa Rudolfa Schleinitze, byl císařem Leopoldem I. 30. října 1675 jmenován na jeho místo. Papež Inocenc XI. jmenování potvrdil 22. června 1676. Jaroslav ze Sternberga přijal biskupské svěcení a 13. září 1676 byl v Litoměřicích intronizován.²⁾

Sternbergové užívali a užívají rodového erbu: v modrém štítě zlatá osmihrotá hvězda. Biskupskou hodnost označuje nad štítem zelený klobouk církevních hodnostářů se šesti střapci na šňůrách na každé straně štítu.

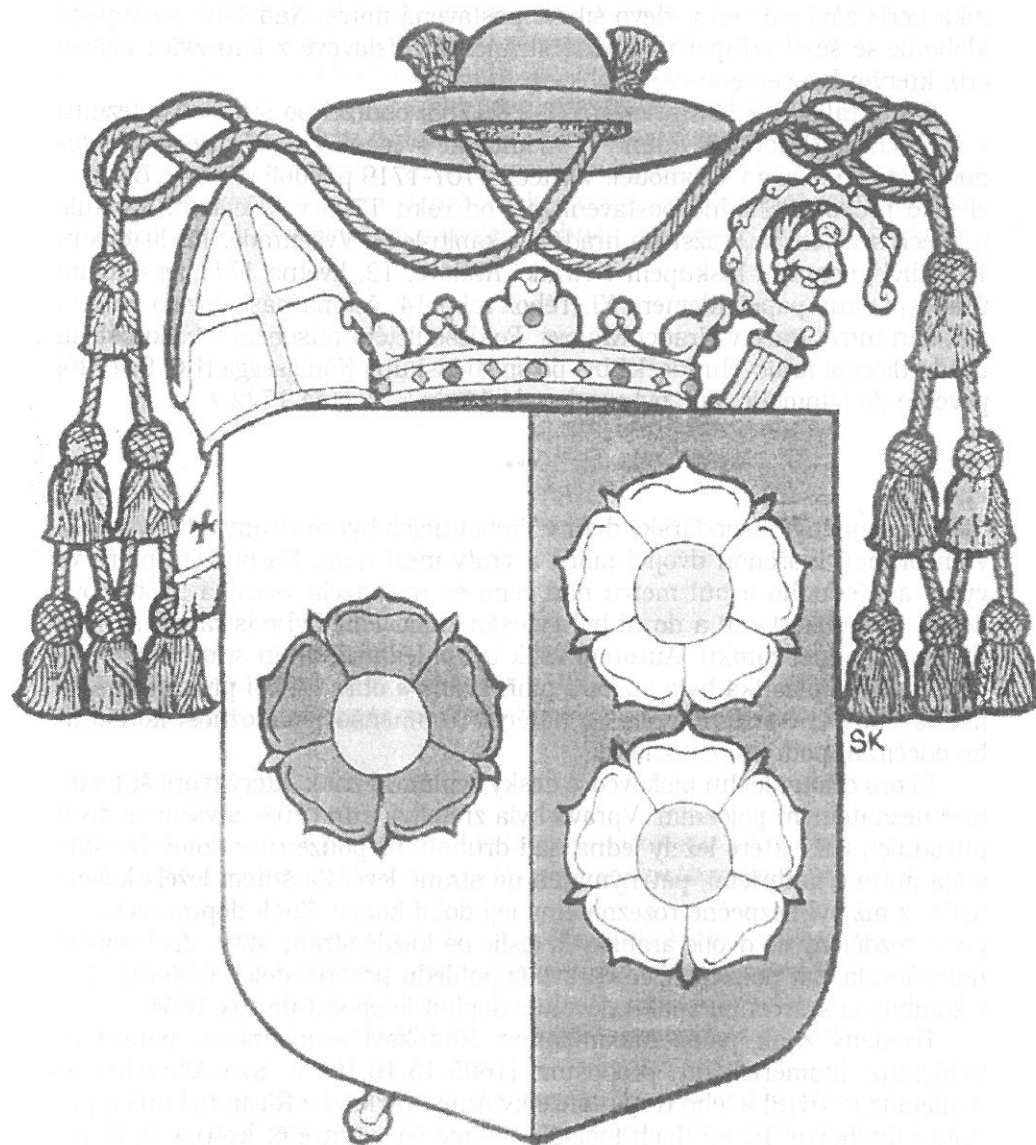
Sousoší bylo zřejmě poškozeno a znovu obnoveno v roce 1726. Na zadní straně je do podstavce vytesán čtyřřádkový nápis:

PRAESULE
 IOANNE ADAMO COMITE DE WRATISLAV
 HAEC STATVA AVENTO DEIECTA DE NUO
 ERRECTA EST MDCCXXVI

(Biskupem Janem Adamem hrabětem Wratislavem toto sousoší
 od větru svržené znovu vztyčeno jest 1726)

Kameník byl zřejmě nucen opravit svou vlastní chybu při tesání nápisu, jehož navržené znění bylo asi odlišné. Pod slovem STATVA (socha), lze zřetelně číst IMAGO (socha). Tím také zanikla mezera mezi slovy STATVA a AVENTO.

Nápis doplňuje nad ním umístěný znak čtvrtého litoměřického biskupa Jana Adama Bernarda hraběte Wratislava z Mitrowicz, který se o obnovení sousoší zasloužil. Kruhové znakové pole je uprostřed jednou polcené. Kolmé a vodorovné šrafování heraldicky levého pole označuje černou barvu. Na kartuši je položena koruna o třech listových výstupcích. Vpravo od koruny vy-

ZNAK PAVLA NOVODVORSKÉHO Z POZDĚTINA Z PAPROCKÉHO KNIHY ZRCADLO SLAVNÉHO
 MARKRABSTVÍ MORAVSKÉHO, TAB. CCCLXXV.

Kresba autor

niká berla závitem ven a vlevo šikmo postavená mitra. Nad vším biskupský klobouk se šesti střapci na každé straně. Wratislavové z Mitrowicz užívali erb, kterým byl červeno-černě polcený štít.

Jan Wratislav z Mitrowicz (1677-2.6.1733) obdržel po studiích u jezuitů v Jindřichově Hradci 15. dubna 1702 kněžské svěcení. V témž roce se stal kanovníkem v Praze a v Olomouci. V letech 1707-1719 působil ve Staré Boleslavi jako probošt. Shodné postavení měl od roku 1709 v kolegiální kapitule u Všech svatých na Pražském hradě a v kapitule na Vyšehradě. 12. listopadu 1710 byl jmenován biskupem v Hradci Králové. 12. května 1711 jej v tomto úřadu potvrdil papež Klement XI. Téhož roku 14. června následovalo svěcení a 8. září intronizace v Hradci Králové. Po desetiletém působení v biskupském úřadu diecéze královéhradecké byl po smrti biskupa Königsegga († 6. 9. 1720) povolán do Litoměřic. Zde byl uveden do úřadu 3. května 1722.³⁾

•••

Již zmíněný hospodářský dvůr v Třebouticích byl ze strany od návsi uzavřen branou tvořenou dvojicí pilířů a vraty mezi nimi. Na pravém pilíři, ve výšce asi jednoho a půl metru nad zemí se nacházela vsazená pískovcová deska (cca 60x40 cm) a do ní byl vytesán znak. Pilíř byl odstraněn asi dva roky po asanaci zámku. Autorem však byl ohledán ještě in situ. Silně zvětřalá znaková plastika byla spolu s pilíři brány a ohradní zdi překryta několika vrstvami omítek a nátěrů. To umenšovalo možnost korektního odečítání podrobností znaku.

Skoro celou plochu pískovcové desky vyplňoval znak, který tvořil štít s téměř neznatelným polcením. Vpravo byla zřetelná jedna růže a vlevo ze dvou původních růží, které ležely jedna nad druhou, již pouze růže dolní. Na štítě stála mitra s fimbriemi, patrnými jen na straně levé. Za štítem ležela kosmo berla, z níž byl bezpečně rozeznatelný její dolní konec. Znak doprovázel letopočet rozdělený do dvojic arabských číslic na každé straně štítu. Zachovalost umožňovala číst pouze číslice vpravo (z pohledu pozorovatele). Číslovka „54“ v kombinaci s určením znaku dovoluje doplnit letopočet na rok 1654.

Uvedený znak patřil Maxmiliánovi Rudolfovi svobodnému pánovi ze Schleinitz, litoměřickému proboštovi (1605-13.10.1675). Syn Albrechta ze Schleinitz († 1618) a jeho třetí manželky Anny Kavkové z Řičan byl určen pro dráhu duchovní. Po studiích teologie v Římě jej v Praze 6. května 1630 vysvětil na kněze kardinál Harrach. Poté působil jako děkan ve Frýdlantu a v Pardubicích. Byl kanovníkem v Olomouci a v Praze. Po působení ve funkci generálního vikáře a oficiála kardinála Harracha se 24. listopadu 1637 stal proboštem litoměřické kolegiální kapituly. Císař Ferdinand III. jmenoval Schleinitze biskupem již 11. prosince 1647. Ale až později, když papež Ale-

xander VII. bulou vydanou 3. července 1655 zřídil nové české biskupství se sídlem v Litoměřicích, byl Schleinitz zároveň potvrzen prvním biskupem. Intronizace v Litoměřicích se konala 25. května 1656.⁴⁾

Schleinitzové užívali rodového erbu, kterým byl štít stříbrno-červeně polcený, vpravo jedna, vlevo dvě pětilisté růže nad sebou, opačných barev.

Lze vyslovit domněnku, že stanoviště znaku nebylo původní. Pokud i na pilíři sdílela znaková deska stejný objekt, pak je možné, že původní adjustace využívala místo v bývalém pravděpodobném štítovém nástavci brány.⁵⁾

P o z n á m k y :

- 1) Umělecké památky Čech, 4. díl, Praha 1982, s. 105.
- 2) Milan M. BUBEN, *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*, Praha 2000, s. 327.
- 3) tamtéž, s. 387.
- 4) tamtéž, s. 297.
- 5) K soupisu heraldických památek v okrese Litoměřice bylo dosud publikováno: KASÍK Stanislav, *Heraldické památky na Dómském vrchu v Litoměřicích*, *Heraldická ročenka* 1996, Praha 1996. KOČANDRLE Josef, Jan Kaňkovec z Kaňkovic, *Litoměřicko X*, 1973, s. 39-45. POKORNÝ Pavel R., *Příspěvek k soupisu heraldických památek na Litoměřicku*, *Litoměřicko XXIII*, 1987, s. 243-250. SMETANA Jan, *Byla v Litoměřicích před rokem 1300 mincovna?*, *Litoměřicko IX*, 1972, s. 83-88. SMETANA Jan, *Neobvyklý erbouní vývod z Litoměřic*, *Heraldická ročenka* 1984, s. 3-12. SMETANA Jan, *Heraldické památky na litoměřické erbouní měšťany*, *Litoměřicko XVII-XX*, 1981-1984, s. 79-100. Recenze: Palát Pavel, *Heraldická ročenka* 1985. SMETANA Jan, *Příspěvek k soupisu heraldických památek na Litoměřicku*, *Litoměřicko XXI-XXII*, 1985-1986, s. 185-217. SMETANA Jan, GABRIEL František, *Středověké kachle z hradu Helfenburku*, *Archeologia historiae* 13, Praha 1988, s. 545-560.

Občianska heraldika

Občianska heraldika hľadá u nás stále svoju tvár a organizačnú zázemí. Naše Spoločnosť počala sice na tomto poli podnikat určité kroky, čehož dokladom jsou i prvé registrované erby, prezentované v príloze tohoto čísla, nepochybné se zde ovšem stále ještě nachádzime v prvotní, takřikajíc tápavé fázi činnosti. Lze jen závidět slovenským kolegům, kteří jsou (jakkoli se to těžko říká) stejně jako v řadě dalších ohledů i v oblasti občianské heraldiky notný kus napřed. 9. září 2000 se v Trenčíně za hojně účasti odborníků odehrála konference s názvem „Občianska heraldika na Slovensku“. V letošním roce byly pak odborné a diskusní příspěvky, zkoumající tuto problematiku z nejrůznějších pohledů, vydány v útlém sborníku, který je nejen zajímavý, ale především velmi inspirativní.

V úvodním příspěvku *Občianske erby – za alebo proti?* (s. 7-12) se předseda SGHS MS profesor Leon Sokolovský zamýšlí nad problematikou občianské heraldiky v současné slovenské společnosti, přičemž upozorňuje na její do určité míry až překvapivou aktuálnost. Kořeny její renesance lze podle něj hledat ještě v socialistickém státě, na počátku 80. let 20. století. Slovenská veřejnost k ní dodnes přistupuje rozporupně – převažuje spíše tolerance, vycházející

z ústavně zaručeného práva chovat se jakýmkoliv zákonem nezakázaným způsobem, objevují se však i hlasy kritické, považující soukromé znaky za projev snobismu, historický přežitok, popřípadě i nevhodnou propagaci monarchismu. Významnou roli při popularizaci občianské heraldiky sehrálo na Slovensku Heraldické kolegium, občianské sdružení, které se podílelo na vydání téměř stovky erbových listin. Narozdíl od neuspořádané situace u nás, podařilo se na Slovensku vytvořit autoritativní Heraldický registr SR, v němž jsou (nejen) občianské znaky registrovány. Zamýšlení si však podle profesora Sokolovského rozhodně zaslouží, zda nově navržené občianské znaky nějakým způsobem neodlišit od znaků historických, buď omezením znaku na štít stejně jako je tomu heraldice komunální, popřípadě alespoň vypuštěním některých jeho částí (klenot, přikryvadla). Každopádně se lze podle autora spíše přimlouvat za zachování a propagaci občianské heraldiky, ovšem za předpokladu jejího organizačně-metodického podchyení, jímž se předejde nekontrolovaným aktivitám laiků a následným nevhodným excesům z heraldických pravidel.

Podobně jako u nás, netěší se ani na Slovensku měšťanská heraldika ve srovnání se šlechtickou příliš velkému zájmu. Určitou splátku tohoto dluhu představuje obsáhlá studie *Meštianska heraldika na Slovensku* (s. 13-47) od Frederika Federmayera. Zajisté je přitom třeba zdůraznit, že v Uhrách se narozdíl od Království

českého vůbec nevytvořila vrstva erbových měšťanů. Vydání erbu tu totiž bylo vždy spojeno s nobilitací. Měšťanské znaky se objevují od 14. století, především v podobě jednoduchých geometrických značek, někdy vkládaných do štítu, ovšem pouze z estetických důvodů (paralelně byly užívány i samotné). Největšího rozkvětu pak dosáhla měšťanská heraldika ve 2. polovině 16. a v 17. století. Měšťanské znaky je v tomto období možno rozdělit do pěti hlavních skupin. První, nejstarší okruh erbových znamení tvoří geometrické značky, v některých případech se blížíci starogermánským runám, a iniciály. Nežrídka se objevují rostlinné motivy, úctyhodné množství sfragistických dokladů snesl autor pro používání symbolů řemesel, respektive jiných zaměstnání. Výjimečně se též objevují znaky inspirované heraldikou šlechtickou (vcelku běžné v následujícím, heraldicky dekadentním období 18. století), popřípadě znaky mluvící. Konečně pátou uváděnou, značně svébytnou skupinou jsou znaky nešlechtického obyvatelstva venkovského, tedy panských úředníků, rychtářů a přísežných a na venkově usazených řemeslníků. Nabízí se ovšem otázka, zda autorem zvolené dělení je zcela šťastné, neboť vlastně kombinuje dvě zcela odlišná kritéria – podobu znaku (u prvních čtyř skupin) a status jeho nositele (odlišující skupinu pátou). Jestliže znaky venkovského obyvatelstva subsumujeme do kategorie heraldiky měšťanské, pak patrně není důvod nerozčle-

nit je podle stejného kritéria jako znaky měšťanského patriciátu. Na konkrétním příkladu přesvědčivě doložil vospělost uherské měšťanské heraldiky v polovině 15. století Vladimír Rábik, jenž zkoumal *Erb stredovekej banskobystrickej meštianskej rodiny Jungovcov* (s. 49-57).

S občianskou heraldikou je pochopitelně spojena celá řada otázek charakteru právního. Těmi se zabýval Jozef Králik v příspěvku *Niektoré právne aspekty konštituovania a používania občianskych erbov na Slovensku* (s. 59-71). Byla-li dříve rodová heraldika chápána jako souhrn heraldiky šlechtické a měšťanské, s ohledem na zrušení právně privilegovaných vrstev se dnes jako živá jeví pouze právě heraldika občianská. Východiskem je tu nepochybně ústavně právní zásada, že každý může činit vše, co není zákonem zakázáno. Nepřesvědčivě přitom vyznívají hlasy o vyčleňování určité „kastty“ občanů se zaregistrovaným erbem, neboť tato registrace nepřináší žádné společenské zvýhodnění a žádným způsobem nenarušuje ústavně zakotvenou rovnost občanů. Není tedy k její legalitě třeba žádného dalšího zvláštního zákonného zmocnění. Pokud jde o erby šlechtické, s ohledem na republikánské zřízení Slovenska a na příslušné legislativní počiny po roce 1918 se vlastně právně (byť samozřejmě se zachováním vysoké hodnoty historické) dostávají na stejnou úroveň jako veškeré ostatní znaky občianské. S výjimkou krátkého období, kdy

bylo jakékoli užívání šlechtických erbů výslovně zakázáno, tedy kdy byli běžní občané oproti bývalým šlechticům de iure zvýhodněni. Tyto úvahy jsou s ohledem na vzájemnou blízkost a společné základy českého a slovenského práva analogicky použitelné i v našem státě. Velmi podnětné jsou též autorovy teze ohledně registrace občanských znaků v Heraldickém registru SR. Jde tu především o konstatování, že tato registrace má deklaratorní povahu a není v žádném případě podmínkou toho, aby mohl občan jakýkoliv znak užívat. Heraldický registr nepochybně oplývá značnou autoritou, nejen díky své vazbě na slovenské ministerstvo vnitra. Vzhledem k fakultativnosti registrace je však tato nepochybně nenáročovatelná – tj. tomu, kdo nesplní předepsaná, především heraldická kritéria může být registrace bez problémů odmítnuta, neboť tím nedochází k zásahu do jeho subjektivních práv a svobod.

Další odborné aspekty spjaté s občanskou heraldikou zpracoval Ladislav Vrtef v podrobné studii *Heraldické a výtvarné špecifiká rodinných erbů* (s. 73-98). Na úvodem položenou otázku, co vlastně heraldika je, si autor odpověděl, že se jedná o zvláštní obor, v němž se věda spojuje s uměním, a tomu odpovídá jeho další přístup ke zpracovávané tematice. Především konstatuje, že heraldiku je třeba rozvíjet ve všech jejích subsystémech a že zájmem každého heraldika by mělo být, aby heraldika zůstávala „živou“, tedy aby byla stále

rozvíjena a užívání znaků podporovala. Jestliže se úspěšně rozvíjí heraldika komunální, není důvod neusilovat o totéž v oblasti znaků občanských. S výše uvedeným pojetím heraldiky koresponduje následný autorův zájem o dva problémové okruhy. Jde jednak o formální a výtvarné ztvárnění občanského znaku. Zde autor vychází z toho, že je-li občanská heraldika součástí rodové, není (též s ohledem na současnou občanskou rovnost) důvod k odlišování občanských znaků od šlechtických. S ohledem na zahraniční analogie se u nově vzniklých erbů pouze nepřipouští užívání šlechtické korunky a honosných kusů, s výjimkou stuhy s rodovým heslem. Formálně jsou veškeré erby stylizovány v klasičtější, vrcholně středověké podobě 15. století. Podle obsahu jsou pak rozlišovány tři druhy občanských rodových znaků. Problémy samozřejmě v podstatě nenastávají s erby zděděnými, ať již šlechtickými či nešlechtickými, logickou podmínkou tu ovšem je prokázání genealogické spojitosti. Možná je i registrace znaku zděděného po přeslici, pokud je náležitě modifikován (přidání lemu, změna tinktur). Pro kreativní heraldiku jsou samozřejmě příležitosti k uplatnění erby nové. V nich bývají užity především motivy spojené se jménem držitele (nedoporučují se však iniciály), s obcí či regionem, odkud držitel či jeho rod pochází, s povoláním, popřípadě koníčkem držitele či jeho předků. Jako možné se jeví užití tzv. heraldických novotvarů

(např. „zavináč“). Třetí skupinou jsou pak znaky kombinované, tedy vlastně nové, v nichž je nějakým způsobem, nejčastěji v klenotu, obsažen motiv z erbu zděděného po přeslici. Tím se otevírá pole úvah pro samotnou otázku dědičnosti občanských znaků, a to především v ženské linii. Heraldické kolegium SR se tu přiklání k názoru, že erb je vázán na příjmení a mohou ho dále užívat pouze mužští potomci, descendenté po přeslici však samozřejmě mohou přenášet heraldické motivy do erbů nových. Další subtilnější problémy „erbovního práva“ však na řešení dosud čekají.

Občianska heraldika a faleristika (s. 99-108), tento vztah řeší ve svém příspěvku Igor Graus. Už ze samotné podstaty faleristického materiálu je samozřejmě možné jeho užívání jakýmkoliv vhodným způsobem, tedy i v rámci heraldické symboliky. Vždy je ovšem nutno mít na paměti, že drtivá většina řádů a vyznamenání je propůjčována pouze konkrétnímu jedinci a neměla by se tedy objevovat v erbu jeho descendentů. Všeobecně ostatně platí zásada, že veřejně je možno prezentovat pouze ty faleristické insignie, jejichž je daná osoba legálním držitelem. Naproti tomu neoprávněné nošení státního vyznamenání či jeho zneužití (které může mít zřejmě i povahu jeho neodůvodněného užití v osobním znaku) má charakter správního přestupku. Svěvolné užívání jiných, byť třeba již zaniklých řádů a vyznamenání, není sice v rozporu s právními

předpisy, samozřejmě se ovšem jedná o velmi zásadní prohřešek etický. Také samotná aplikace řádu či vyznamenání se řídí poměrně striktními, jednoznačnými pravidly.

Další neobyčejně zajímavé téma zpracoval Peter Kartous v článku *Heraldický register Slovenskej republiky a rodinné erby* (s. 109-116). Právě samotná existence tohoto registru je jasným důkazem, že na Slovensku občanská heraldika dokráčela nesrovnatelně dále než v České republice. Heraldický registr SR, v němž jsou registrovány komunální a občanské znaky, je spojen s činností Heraldické komise MV SR a Heraldického kolegia. Prvý jmenovaný subjekt je od roku 1975 poradním orgánem ministerstva vnitra pro oblast městských a jiných znaků, druhý vysoce prestižním občanským sdružením, založeným v roce 1997 s cílem rozvíjet na Slovensku právě občanskou heraldiku. Heraldický registr, vedený odborem archivnictví a spisové služby MV SR, existuje od roku 1991 a dnes obsahuje téměř 2000 znaků, povětšinou ovšem komunálních, občanských tu je cca 80. Nicméně do budoucna, zejména s ohledem na aktivitu heraldického kolegia, lze očekávat podstatný nárůst jejich počtu. Vysoké ohodnocení zasluhuje precizní vedení registru, využívající všech dostupných prostředků moderní techniky.

Některé sporné otázky otevřely dva polemické diskusní příspěvky *Šlechtické erby a občianska heraldika*. Jako první se k tomuto tématu vyjádřil Frederik Federmayer (s. 116-123),

jenž se především pozastavuje nad převáděním všech nově vytvořených znaků do podoby kompletního erbu 15. století. Sfragistický materiál přitom dokazuje, že v uherské měšťanské heraldice byl používán pouze holý štít, kompletní znaky jsou vyhrazeny přistěhovalcům, resp. se objevují až v raně novověkém, úpadkovém období 17. a 18. století. Autor se proto přimlouvá za omezení nově přijímaných znaků na tuto tradiční podobu, jež by zároveň umožnila jejich snadné odlišení od historických erbů šlechtických. Také uniformita výtvarného ztvárnění se mu jeví násilná a zbytečná, zejména u erbů potomků osob nobilitovaných v posledním období monarchie. Konečně tam, kde jde o historické šlechtické erby, považuje za správné, aby byla registrována vždy taková verze znaku, která byla ascendenty žadatele skutečně užívána. Oponentem těchto tezí se stal Ladislav Vrteř (s. 125-131). Poukázal na to, že formální stylizace erbu do podoby 15. století je všude ve světě obvyklá a po určitém názorovém vývoji se prosadila i ve slovenské heraldice komunální. Odlišnost šlechtických a měšťanských erbů nebyla podle něj historicky tak jednoznačně platná, aby na ni měl být brán obzvláštní zřetel, naopak užívání holých štítů by mohlo vést k nežádoucímu splývání občanské heraldiky s komunální. Pokud jde o předložený problém odlišného erbu různých rodových větví, demonstrováný F. Feder Mayerem na příkladu rodu Platyovců, považuje autor za celkem správné, aby si žada-

tel zvolil variantu reprezentující v dostupné literatuře celý rozrod, a to i v tom případě, že kdysi v minulosti došlo u žadatelových předků k určité její modifikaci. Ideovým východiskem k tomuto řešení je tu ztotožnění a demonstrace příslušnosti k celému rozrodu.

Krátkou srovnávací studii *Občiansko-rodinná heraldika v zahraničí* (s. 133-138) uzavřel sborník Zdenko G. Alexy. Věnoval se v ní stručně nástinu současného „erbovního práva“ v celé řadě evropských i zámořských států. S výjimkou románských, tradičně monarchistických států (Francie, Španělsko, Portugalsko) a Itálie, kde byl rozvoj zastaven sjednocením pod vládou savojské dynastie, je občanská heraldika v západní Evropě rozvíjena, v některých případech za přímé účasti státních orgánů. Naproti tomu v zemích postkomunistických nedošlo vesměs navzdory bohatým heraldickým tradicím k jejímu zásadnějšímu oživení.

Není sporu o tom, že recenzovaný sborník přináší skutečně komplexní a zasvěcený pohled na slovenskou občanskou heraldiku a že v mnoha směrech ukazuje či alespoň naznačuje cesty, jimiž bychom se měli ubírat i v našich heraldických luzích a hájích. Byť v některých ohledech budeme zřejmě muset volit formy a postupy odlišné. Především je zjevné, že se nerýsuje možnost vtáhnout do oblasti občanské heraldiky státní orgány, a tak zůstává pole působnosti cele otevřeno zájmovým společnostem, mezi nimiž by právě ta naše, už jen

s ohledem na velikost své členské základny, měla patřit k vůdčím. Také my se při registraci samozřejmě snažíme dbát na heraldickou „čistotu“ znaků a jejich výlučnost, oproti sborníkem popisovanému postupu slovenských kolegů je nám ovšem bližší jakýsi liberálnější přístup. To znamená, že nezasahujeme do samotného vytváření znaků a žadatele, jejichž návrhy jsou z nějakého důvodu nepřijatelné, odkazujeme na jednotlivé odborníky, aniž bychom měli tendenci je nějakým způsobem usměrňovat. Těžko tento přístup hodnotit jako horší či lepší, je prostě jiný. Konečně závěrem je třeba poznamenat, že významnou problematikou, jíž by bylo pro futuro třeba věnovat značnou pozornost, je ono tzv. „erbovní právo“ a otázka dědičnosti erbů a jejich výlučnosti – v tomto směru sborník bohužel spíše naznačuje, než konstatuje. Již během naší krátké praxe se totiž v tomto směru objevily zásadní a dosti sporné otázky (například jaká je minimální míra odlišnosti dvou znaků, jež registraci nebrání). Každopádně je ovšem *Občianska heraldika* knížečkou, jež každého zájemce o heraldiku zaujme a díky značnému množství připojených kreseb konkrétních znaků slovenských občanů též potěší jeho oko.

Marek Starý

Občianska heraldika. Sestavili Julia Hautová a Ladislav Vrteř, Martin 2002. Vydala Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť, brož., 139 stran, náklad a cena neuvedeny.

Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty

Začátkem měsíce září byl vydán nakladatelstvím ACADEMIA další svazek Atlasu erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty z díla Augusta Sedláčka. Svazek označený jako 3 obsahuje druhou část erbů Čech, včetně soupisu obrazových tabulí a poznámek.

Jan Podhola

August Sedláček (edidit Vladimír Růžek), Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty, sv. 3., Praha 2002. Vydalo nakladatelství Academia, váz., 640 stran, náklad neuveden, cena 380 Kč.

Sám proti toku času

Ve druhé polovině roku byla vydána nakladatelstvím DIALOG v Litvínově publikace zabývající se tzv. občanskou genealogií. Záměrem autora, který vychází z vlastních badatelských poznatků, je oslovit zájemce o občanskou genealogii i širší čtenářskou obec a nabídnout jim pomocnou ruku při jejich práci. Skladbou i obsahem je publikace obdobou již vydaných publikací Kristoslava Řičáře Úvod do genealogie a Občanská

genealogie i Základů genealogie 1. a 2. díl, které autor v závěru své publikace uvádí. Oproti těmto publikacím se varovala některých v nich obsažených chyb a omylů, i když stejně jako publikace K. Říčaře s ohledem na rozsah nemohla jít v řadě témat více do hloubky a klouže pouze po povrchu. Vzhledem k této skutečnosti pak překvapuje exkurz do heraldiky s podrobnými popisy heraldických figur, tedy s tematikou, s kterou se „občanský genealog“ nesetká, nebo podrobný seznam státních oblastních a okresních archivů včetně adres, které pochopitelně již v době vydání v mnoha případech nejsou platné (viz SÚA Praha, SOA Praha, začlenění SOkA). Z toho pramení i další chyby, např. foto SÚA v Karmelitské ulici v Praze (s. 125) ačkoliv se jedná o rozestavěný archivní areál v Praze na Chodovci, který je kromě Archivu hl. m. Prahy od loňského roku i oficiálním sídlem SÚA a SOA Praha. Také lze polemizovat např. s přehledem představitelů církve (s. 182), zda spíše než arcibiskupům a biskupům, s nimiž se genealog při svém bádání téměř nesetká, nevěnovat pozornost mnohem frekventovanějším hodnostem „curatus“, „administrátor“, „kooperátor“ či „osobní děkan“.

Nepochybným přínosem je doplnění publikace o latinsko-německé české slovníky křestních jmen, vybraných genealogických výrazů, zkratk a zejména řemesel a zaměstnání. Celkovým oživením je i řada autorových ukázek, graficky začleněných do textu.

Každopádně je nutné ocenit úsilí, které autor zpracování tématu vě-

noval, a publikaci lze zařadit mezi lepší část genealogické literatury a doporučit ji začínajícím badatelům pro základní orientaci v jejich práci.

Jan Podhola

Henry Pohanka, *Sám proti toku času aneb S genealogií k vlastním kořenům*, Litvínov 2002

Vydalo nakladatelství Dialog, váz., 272 stran, náklad neuveden, cena 395 Kč.

Zlínsko od minulosti k současnosti

Šlechtická genealogie se objevuje i v regionálních periodikách. Jedním z nich je ročenka Zlínsko od minulosti k současnosti. Prvním rodem, jemuž je na jeho stránkách věnována pozornost, jsou Rotalové, od roku 1611 sídlící na Napajedlích. Někteří příslušníci rodu byli držiteli statků i v Čechách (např. Horní Beřkovice, Chvatěruby). Pozornost není věnována pouze příslušníkům rodové větve usazené na Napajedlích, ale i dalším na Holešově, Neudau atd., přičemž je sledován nejen genealogický, ale i majetkový vývoj rodu a stavební vývoj panského sídla v Napajedlích. Stať doplněná bohatým poznámkovým aparátem obsahuje i tři rodokmeny Rotalů.

Dalším rodem jemuž je věnována pozornost, jsou Šternberkové a jejich působení na Moravě ve

14. a 15. stol., zejména na statcích Světlov a Veselí. Rovněž zde je věnována nejen životopisná pozornost členům rodu (doplněná dvěma rodokmeny), ale i majetkovému vývoji, opět s bohatým poznámkovým aparátem.

Dalším rodům, které svým významem a působením přesahovaly hranice Čech, je věnována pozornost v pojednání o držitelích hradu Brumova na Moravě (páni z Hradce a z Cimburka, Podmaničtí z Podmanova, páni z Lomnice, Kavkové z Řičan, Ilešházyové a Sina), doplněným rodokmeny a ilustracemi.

Rodu Šternberků, pánů z Lipé a z Landštejna, Tetourům z Tetova, pánům z Kunovic a rodu Šerenyí je věnována další práce o majitelích hradu Světlova na Moravě, opět doplněná rodokmeny, bohatým poznámkovým aparátem a ilustracemi.

Bezesporu významným pomocníkem pro genealoga jsou údaje uváděné na náhrobcích. Této problematice je věnována pozornost ve stati o náhrobcích v okrese Zlín. Jsou zde popsány všechny dochované, ale i nezvěstné náhrobníky včetně prepisů nápisů a doplněné podle potřeby bližším pojednáním o pohřbených osobách, včetně rodového zařazení do rodokmenu. Týká se to zejména příslušníků rodu Šternberků, původně pohřbených v kapli sv. Rosalie v Malenovicích. V této souvislosti není bez zajímavosti popis historie této stavby a zejména přístupu státních úředníků bývalého režimu. Obsah statě je doplněn soupisem litera-

tury a bohatě doložen fotografickými ilustracemi.

Jan Podhola

Zdeněk Pokluda, *Páni z Rotalu na Napajedlích. Zlínsko od minulosti k současnosti 15, 1998, s. 1-48; Zdeněk Pokluda, Konec šternberské vlády na Světlově a Veselí. Zlínsko od minulosti k současnosti 15, 1998, s. 173-189; Zdeněk Pokluda, Držitelé hradu Brumova. Zlínsko od minulosti k současnosti 16, 1999, s. 1-92; Zdeněk Pokluda, Starý a Nový Světlov v době předbělohorské. Zlínsko od minulosti k současnosti 17, 2000, s. 1-56; David Valúšek, Marcel Sladkowský, *Nápisy na šlechtických náhrobcích v okrese Zlín. Zlínsko od minulosti k současnosti 18, 2001, s. 1-80.**

Buquoyové

Šlechtické genealogii, konkrétně rodu Buquoyů, je věnována publikace vydaná v polovině roku vydavatelem Bohumírem Němcem – VEDUTA v Českých Budějovicích. Autor se v ní zabývá dějinami, působením a majetkem rodu, který v jihočeské i české historii hrál v určitých obdobích bezesporu významnou roli, i když s ohledem na své některé členy (první v Čechách Karel Bonaventura Buquoy, císařský generál a vítěz na Bílé Hoře; poslední v Čechách Karel Jiří Buquoy, podporovatel Henleina) byl záměrně opomíjen a tabuizován.

Krátký úvodní exkurz do minulosti rodu, který pocházel z provincie

Artois v nynější Francii, ale v minulosti procházel v důsledku bojů držebními změnami mezi francouzským královstvím a burgundským vévodstvím, seznámí čtenáře s historií rodu i cestami, jakými se ocitl v českém prostředí jako jeden z následovníků v rozsáhlém majetku jihočeských Rožmberků. Pak lze již sledovat jednotlivé příslušníky rodu a jejich životní osudy až do současnosti. Životopisná část je doplněna nejen přehledným rodokmenem, ale i řadou ilustrací v podobě dobových podobizen atd. Kromě životopisné části je obsažen i vývoj zahraničních poměrů, přičemž v samostatných kapitolách je věnována pozornost nejvýznamnějším panstvím v držení rodu – Nové Hrady, Rožmberk, Haunštejn a Přisečnice. Závěr pak tvoří zmínka o rodinném archivu a vývoji erbů.

Rozsahem utlá publikace obsahově odpovídá svému rozměru, a proto ji lze označit jako pokus o všeobecné seznámení a nikoliv jako podrobné zpracování a zhodnocení dějin rodu. Tomu odpovídá celá řada nedostatků, které místy vyplouvají na povrch a svědčí o poněkud letmém přístupu autora, přes četné uvádění prameny a literaturu (např. i Rodinný archiv Buquoyů v SOA Třeboň). Uvedu-li příklady genealogické, obsažené v rodokmenu, lze např. neznámého syna Ferdinanda Buquoye a Margarety hraběnky Abensberg zemřelého v mládí identifikovat jako Leopolda Ferdinanda, pokřtěného 14.12.1668 v kapli vídeňského Hofburgu; u Marie Emanuely, dcery Karla Filipa a Margarety hraběnky

Hornes, je uvedeno narození r. 1650, ačkoliv se narodila r. 1681, není uvedeno datum úmrtí (1728), ani manžel Albrecht Maxmilián hrabě Desfours a datum jejich svatby (1700); u Marie Renaty, dcery Karla Kajetána, není uvedeno narození (1708), svatba (1730) ani úmrtí (1737), a tak je možno pokračovat dále. Velkou pozornost by si zasloužilo i stručné konstatování u Karla Jiřího (s. 40): „Po zániku Rakousko-uherské říše se do politiky nezapojoval“ a konfrontovat je např. s dobovým tiskem či fotografickým materiálem (viz foto na zámku Velké Březno). Nejasným zůstává i důvod střídavého užívání německo-českých místopisných názvů (Hauenstein-Haunštejn, Rosenberg-Rožmberk, Pressnitz-Přisečnice) i německých podob jmen členů rodu. Toto je problém zasluhující podrobnějšího zkoumání a nemůže být obsahem ani publikace, ani této recenze. Je ovšem rovněž určitým svědectvím o přístupu autora k problematice.

Přes výhrady, zejména genealogického rázu, pro které nelze publikaci považovat za základ, východisko či vhodný pramen pro další rodopisnou práci, je potřeba ocenit především zaměření na nepříliš známý rod a prolovení dosud existující hradby mlčení.

Jan Podhola

Pavel Koblasa, Buquoyové, Stručné dějiny rodu, České Budějovice 2002

Vydalo nakladatelství Bohumír Němec

– Veduta, brož., náklad neuveden, cena 139 Kč.

Informace k úhradě členských příspěvků

Současně s tímto číslem GHL je expedována složenkou na úhradu členského příspěvku na rok 2003. Efektivním hospodařením se nám dařilo po celé minulý volební období udržet členské příspěvky na výši roku 1998. Soustavně zvyšující se částky u řady nákladových položek a bohužel i nekázeň řady členů však vedou k tomu, že nejsme schopni je nadále pokrývat ze současných členských příspěvků bez ohrožení vyrovnaného hospodaření a finanční stability. Proto letošní Valná hromada odsouhlasila členský příspěvek na rok 2003 v následující výši:

**300 Kč u výdělečně
činných členů
a 200 Kč u nevýdělečně
činných členů**

Na přiložené složence je předepsán VS (variabilní symbol), kterým je členské číslo. Protože provedené úhrady jsou zpracovávány automatizovaně právě na základě tohoto VS, který nám banka uvádí na výpisech z účtu jako jediný identifikační údaj, žádáme všechny členy, aby tento VS žádným způsobem neupravovali (např. doplňováním roku apod.). V případě úhrady převodním příkazem žádáme rovněž o uvedení členského čísla v kolonce VS.

Řádné uvádění VS nám pomáhá

nejen k rychlejšímu zpracování, ale šetří i čas a náklady spojené ve styku s bankou při identifikaci neoznačených plateb.

Současně si dovoluujeme upozornit na členskou povinnost uhradit členský příspěvek do konce března příslušného roku. Splnění této povinnosti nám rovněž pomáhá šetřit čas i náklady spojené se zasláním upomínek a individuálních zásilek, především ale znamená včasné zajištění finančních prostředků pro činnost Společnosti a především pro vydávání GHL.

Jan Podhola

Kam kráčíte, Genealogické a heraldické listy?

Impulsem k sepsání tohoto krátkého zamyšlení stala se mi zpráva o činnosti českobudějovické pobočky naší Společnosti, otištěná v minulém čísle Genealogických a heraldických listů. Pan ing. Daněk zde mimo jiné konstatoval, že si pobočka začala vydávat vlastní časopis Jihočeský Herold, a to mimo jiné proto, že „srozumitelnost, atraktivnost, zajímavost a přitažlivost ... nám začínají v časopise GHL chybět“. Jako předsedu redakční rady našeho časopisu mě taková slova pochopitelně mrzí, jakkoli nežiji v iluzi,

že by bylo možno se při přípravě GHL zavděčit všem. Bohužel, určitá vágnost páně inženýrovi výtky mi poněkud znesnadňuje argumentaci, neboť není přesně jasné, čím je tato postupná ztráta všech důležitých atributů dobrého časopisu charakterizována. Z dalších souvislostí se domnívám, že nejde ani tak o stránku obsahové skladby, jako spíše o způsob zpracování jednotlivých statí, které se panu inženýrovi zdají příliš „odborné“. Ponechávám mu každopádně právo na jeho, byť nepříliš lichotivý, názor a pokládám si po jeho vzoru záludnou otázku, jakým směrem se časopis naší Společnosti ubírá, respektive jakým směrem se ubírat chce.

Především je nutno upozornit na vcelku výraznou vnitřní nesourodost, jež charakterizuje naši členskou základnu. Je dána již samotným spojením genealogie a heraldiky pod jednu střechu a umocněna další vnitřní strukturovaností těchto pomocných věd historických. Jestliže alespoň ve zkoumání šlechtických rodů lze nacházet určité průsečíky zájmu rodopisců a znakovpytců, kde mohou společnou řeč nalézt zájemci o genealogii občanskou s badateli zaměřenými například na heraldiku církevní či komunální? Značně odlišnou představu o smyslu, poslání a potažmo vyvíjené činnosti mají na jedné straně nečetní reprezentanti vědeckého přístupu, na druhé pak ti, jejichž ambice nesahají dále než k ryze soukromému, pro vlastní potěšení provozovanému bádání po vlastních před-

cích. Ty všechny naše Společnost spojuje a ti všichni od spolkového periodika očekávají, že je tematicky osloví. A přitom nelze zapomínat na skutečnost, že i když jsou GHL určeny především členům, prostřednictvím knihoven se dostávají (či alespoň mohou dostat) do rukou nejširší veřejnosti, jež pak pochopitelně, nemaje jiné vodítko, hodnotí podle časopisu Společnost jako takovou.

Ideálem po stránce obsahové se za těchto okolností samozřejmě jeví řešení kompromisní, tedy co nejširší tematická škála článků ne-li v každém čísle, pak alespoň v rámci jednoho ročníku. Čili: každý ať má šanci přijít si na své. Je tu ale jedno velké jenže. A je to právě to jenže, které redakční radě dělá největší starosti. Vyvážený obsah časopisu nelze totiž systematicky zajišťovat ve chvíli, kdy se jen stěží daří časopis naplnit. Nedostatek kvalitních článků je naším největším, trvalým problémem a veškeré pokusy o zlepšení tohoto stavu nevedly zatím k přesvědčivým úspěchům. Cílem se minuly především opakované apely na členskou základnu, která se bohužel právě v tomto ohledu jeví jako velmi pasivní. Je-li zatěžko uvěřit, že členové žádnou činnost nevyvíjejí, pak jediné přijatelné vysvětlení spočívá v tom, že nejsou ochotni výsledky své práce k publikaci nabídnout. Což vede k další otázce – proč. Osobně pokládám za přirozenou snahu každého badatele nenechávat si výsledky své práce doma v zamčeném šuplíku, ale podělit se o ně s kolegy. A když nic ji-

ného, člověka by mohlo potěšit i jeho jméno v záhlaví článku. Kupodivu však zjišťuji, že podobně smýšlejících je nás ve Společnosti zřejmě nemnoho...

Neméně závažný je problém charakteru otiskovaných článků. Má-li být Jihočeský Herald obrazem páně Daňkovy představy o tom, jak by měly vypadat Genealogické a heraldické listy, pak je nutno říci (ovšem bez jakéhokoli pejorativního nádechu), že naše představy se diametrálně rozcházejí. Herald může být jistě úžasným počtením pro začátečníka, který má o pomocných vědách jen mlhavou představu a jemuž jsou vcelku nenáročnou formou pohodlně reprodukovány jejich základy. Takovýto začátečníků však není ve Společnosti většina. Navíc mají možnost sehnat příslušné informace i jinde, byť, pravda, za cenu trochu větší námahy. Proto já osobně očekávám od spolkového časopisu spíše než rekapitulaci základů genealogie a heraldiky přinášení nových poznatků na tomto poli. A tyto nové informace musí být samozřejmě dostatečně justifikovány a musí každého čtenáře přesvědčit o své pravdivosti. Odpovídající forma odborné stati včetně poznámkového aparátu je pak samozřejmostí. Nemyslím si, že by to muselo být na úkor čtivosti časopisu – koho poznámkový aparát nezajímá, nemusí do něj prostě nahlížet. Když ale někdo například zpracovává stejné či související téma, měl by mít možnost si bez nesnázi ověřit, odkud autor své poznatky čerpal, zda pra-

coval způsobem lege artis a zda je jeho interpretace použitých pramenů a literatury správná. A stejně tak se nedomnívám, že by naše požadavky na články, respektive autory byly přemrštěné a někoho a priori vyřazovaly z okruhu potenciálních přispěvatelů. Jednak se redakční rada snaží s autory pracovat a pomáhat jim při zdokonalování jejich statí (navrhování úprav proto není možno chápat jako nějakou potupu, neboť potká víceméně každého), jednak i ten, kdo se necítí na zpracování obsáhlejší odborné studie, může na jedné či dvou stránkách krátce pojednat o nějaké zcela konkrétní zajímavosti, na niž při svém bádání narazil. A takových zajímavostí skrývají naše archivy nespočet.

Mám-li si tedy závěrem sám odpovédět na otázku položenou v nadpisu, pak od Genealogických a heraldických listů očekávám další pokračování v nastoupené cestě a doufám, že se z nich jednou stane všeobecně, a to i ve vědeckých kruzích, uznávané periodikum, které každého člena Společnosti alespoň zčásti obsahově osloví a zároveň bude nezanedbatelnou měrou participovat na prezentaci nových poznatků v oblasti pomocných věd historických. Cíl jistě ambiciózní, po mém soudu ovšem nikoli neuskutečnitelný. Nechci se přitom zcela vědomě pouštět do polemiky, zda je zvolený přístup správnější než ideje spjaté s kritikou pana kolegy Daňka. Je ostatně otázkou, zda v této souvislosti lze vůbec o správnosti hovořit.

Snažil jsem se pouze nastínit názor můj jakož i redakční rady, v jejichž rukou podoba našeho časopisu v současné chvíli leží; její personální obsazení je ostatně do značné míry v rukou členů, kteří mají sami možnost se zamyslet nad tím, co od Genealogických a heraldických listů očekávají, a dát svůj názor veřejně najevo, třeba na valné hromadě.

Marek Starý

Doplňování knihovny Společnosti

Spolková knihovna patří k našim chloubám a jejímu doplňování je věnována značná pozornost, jakož i nemalé finanční prostředky. Jsme vcelku schopni zajistit její průběžné doplňování nově vyšlými tituly, horší je to ovšem pochopitelně s publikacemi a periodiky staršími. Proto si dovoluujeme obrátit se na členy s prosbou o pomoc při shánění níže uvedených titulů. Pokud byste na některý z nich narazili (zřejmě především v antikvariátech), budeme vděčni za upozornění či raději za zakoupení a poskytnutí knihovně – zaplacená částka bude pochopitelně okamžitě refundována.

Zároveň si dovoluujeme případné majitele požádat o kopie rodokmenů významných osobností pro výstavní účely.

ČASOPISY

- Časopis pro dějiny venkova. Praha, od 1914
Časopis Rodopisné společnosti československé 1929-1946
Časopis Společnosti přátel starožitností 1893-1932
Československé rody 1937 (3 čísla)
Dějiny - tradice - rod 1940 (6 čísel)
Erbovní sešity 1968-1971
Heraldický časopis 1948-1949 (5 čísel)
Herold 1901 (3 čísla)
Milde J., Heraldické dopisy 1. - 29. (září 1943 - leden 1946)
Rodokmen 1940-1941, 1946-1948
Sborník Jednoty starých českých rodů v Praze 1930-1939, 1946-1948
Selský archiv 1902-1923
Zpravodaj Kroužku přátel rodopisu a heraldiky při Městském archivu v Plzni 1969 (12 čísel)

KNIHY

- Bačkovský R., Bývalá česká šlechta předbělohorská i pobělohorská na svých sídlech v Čechách a na Moravě. Praha 1948
Bibliografie české práce heraldické 1901-1980 (5 sešitů). Ostrava 1983
Bílek T., Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618 (2 svazky). Praha 1882-3
Černý V., Kronikář. Praha 1936
Davídek, Doskočil, Svoboda, Česká jména osobní a rodová. Praha 1941
Doerr A., Der Adel der Böhmischen Kronländer. Prag 1900
Emler J., Rukověť chronologie křesťanské zvláště české. Praha 1876
Erbovní knížky na rok 1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1940, 1941 (nakl. Vyšehrad, edice Řád).
Frič J., Paměti babičky Kavalírové. Praha 1930
Friedrich G., Rukověť křesťanské chronologie. Praha 1934
Hermann H., Genealogie und Heraldik bürgerliche Familien Oesterreich - Ungarns (2 svazky). Wien 1899-1900
Horníček I., Kniha o rodopisu. Vyškov 1939

- Hosák L., Jak založím rodinnou kroniku. Brno 1940
Hroch J., Paměti obce předbořické, okres Milevsko. Praha 1911
Kapras J., Právní dějiny zemí koruny České (3 svazky). Praha 1913-1920
Kapras J., Přehled právních dějin zemí Koruny české. Praha 1935
Karlovský A., Základy heraldiky. Praha 1966
Kinský Z., U nás. Chlumec n. Cidlinou 1948
Kolář M., Sedláček A., Českomoravská heraldika 1. díl. Praha 1902
Kolář M., Sedláček A., Českomoravská heraldika 2. díl. Praha 1925
Komárek F., Rod Starých v Šlapanicích. Šlapanice 1916
Kotík A., Naše příjmení. Praha 1895
Kozák V., Hlasy pokolení. Příručka rodopisného pracovníka. Ml. Boleslav 1941
Král V., Heraldika. Praha 1902
Král V., Znaky rodů českých. Praha 1898
Krejčík A., Rodopiscův latinsko-český slovníček a glosářik. Praha 1933
Krejčík A., Z bibliografie literárních pomůcek rodopiscových. Praha 1939
Krofta K., Přehled dějin selského stavu v Čechách a na Moravě. Praha 1919
Louda J., Znaky československých měst. Praha 1975
Markus A., Příručka rodového kronikáře. Praha 1938
Markus A., Rodinná kronika. Č. Budějovice 1926
Miškovský J., Rodinná kronika Rottovská 1630-1930. Praha 1930
Müller V., Svobodníci. Pokus o monografii ze sociálních dějin českých 15. a 16. století. Praha 1905
Neumann K., Příspěvky k dějinám Horů z Ocelovic. Praha 1917
Palivec V., Heraldická abeceda. Jílové 1975
Palivec V., Minimum pro rodopisce a heraldiky. Praha 1970
Palivec V., Rodina a rodokmen. Praha 1939
Palivec V., Milde J., Heraldický slabikář. Praha 1945
Pilnáček J., Dějiny Pilniců z Radostic. Vídeň 1920
Pilnáček J., Genealogie Podstatských z Prusinovic. Brno 1929
Pilnáček J., Rody starého Slezska (5 dílů). Jílové 1969-1972.
Pilnáček J., Staromoravské rody. Vídeň 1930, Brno 1969 a 1996
Pinkava V., Hrady, zámky a tvrze moravské (Olomoucko). Brno 1927
Roubík F., Příručka vlastivědné práce. Praha 1941 a 1947
Rybíčka A., O erbích, pečetěch a znacích stavu kněžského v Čechách. Praha 1863
Rynešová B., Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka 1418-1462 (3 svazky). Praha 1929-1937
Sborník příspěvků z 1. celostátního setkání genealogů a heraldiků. Ostrava 1980
Sedláček A., Hrady, zámky a tvrze království Českého (15 svazků). Praha 1882-1927
Sedláček A., Paměti Kvěchovského mlýna pod Zahradkou. Tábor 1906
Sedláček A., Paměti z mého života. Praha 1924
Sedlák V., O počátcích erbů pražských cechů. Praha 1945
Schwarzenberg K., Heraldika. Praha 1941
Stránská D., Příručka lidopisného pracovníka. Praha 1936
Ströhl H., Heraldischer Atlas. Stuttgart 1899
Šebesta E., Krejčík A., Popis obyvatelstva hl. m. Prahy z roku 1770. Praha 1933
Šlechta A., Rodopisné rozhledy (4 díly). Praha 1924-1925
Šlechta A., Tradice starého rodu (Šlechtové ze Všehrd). Praha 1908
Štěpánková H., Ke kořenům. Z kroniky rodu. Vyškov 1931
Štorm B., Úvod do heraldiky. Praha 1940
Štorm B., Znaky stavu kněžského v zemích českých. Olomouc 1929
Vlastivěda moravská. Edice popisů moravských okresů, II. řada, vydáváno od 1893.
Vyšín K., Sborník pamětí rodu Vyšínů. Praha 1937
Wurzbach K., Biographisches Lexikon des Kaisertums Oesterreich (60 svazků). Wien 1855-1891
Zíbrt Č., Bibliografie české historie (5 dílů). Praha 1900-1912

Poděkování patří právě Vám.....

Správní výbor vyjadřuje poděkování všem členům i příznivcům naší Společnosti, kteří v uplynulém roce 2002 rozšířili řadu knižního fondu ČGHSP poskytnutím svých rodopisných prací, kronik, publikací i článků. Jedná se o následující osoby a organizace:

Státní okresní archiv
Ústí nad Orlicí

Státní okresní archiv Kutná Hora
Státní okresní archiv Příbram

Bada Josef
Čada Jaroslav Mgr.
Čádová Blanka
Donner Tomáš Ing.
Fous Karel Ing.
Flídr Josef
Herajt Tomáš
Hromada Jan Ing.
Kostner Josef
Kyjovská Božena
Loupal Josef Ing.
Olbrich Ladislav
Pecinovský Rudolf
Pelzbauerová Věra Ing.
Steidlová Helena
Sloup Bohuslav
Smíšek František Ing.
Srp Josef
Voldánová Helena
Voříšek Václav Mgr.
Walter Jan Ing.
Zavřel Václav

Program a termíny „středečnicků“ na I. pololetí 2003

- 8.1. F. Jičínská: Čtení ze Vzpomínek Antonína Fialy (náhrada za 23.10.2002)
- 22.1. V. Kulle: Evžen Savojský
- 12.2. J. Machotka: Karolina Světlá (Její rodina a Podještědí)
- 26.2. Dotazy, náměty a informace
- 12.3. Ing. B. Kurz: Příklady použití počítače genealogem
- 26.3. Velikonoce v Čechách a na Moravě – volná debata
- 9.4. Ing. K. Jičínský, CSc.: O povodních v Čechách
- 23.4. K. Boček: O mlynářském řemesle
- 14.5. F. Jičínská: Jak jsem začínala a jaké jsem dělala chyby
- 28.5. Dotazy, náměty a informace

Schůzky se budou konat v uvedené termíny vždy od 17,00 hodin **v Revoluční ul. č. 5, Praha 1.** Změna programu vyhrazena. Informace na tel. 222 245 938.

Filomena Jičínská

Řád Blanických rytířů

Dne 8. června 2002 se v kapitulní síni řádu Johanitů v areálu hradu ve Strakonících uskutečnil již druhý slavnostní obřad udělování privilegií mezinárodního rytířského řádu Order of Blanik's

Knights. Slavnost byla zahájena na nádvoří hradu ukázkami rytířského bojového umění, po nichž následovala mše svatá v kapitulním chrámu sv. Prokopa. Po jejím skončení následoval vlastní obřad při němž bylo pět nových adeptů po složení přísahy pasováno generálem řádu Svatoplukem Haugvicem na rytíře a byly jim předány řádová privilegia a insignie.

Jan Podhola

Jubilea členů v roce 2003

70 let

Bambásek Zdeněk
Benešová Helena
Benešová Jaroslava
Bicková Božena
Blažková Zdeňka
Brzobohatý Ladislav
Falta Jan
Fatková Jindřiška
Hedbávný Miroslav
Holubička Jaromír
Hubálek Bohuslav
Kocourek Bohumil
Kouba Václav
Maděra Ferdinand
Řezáč Evžen
Tesař Rudolf
Vaniček František
Vraný Antonín

75 let

Adamcová Věra
Augustová Božena
Borek Antonín
Červená Anna
Drbohlav Přemysl
Hauser Zbyněk
Hásek Václav
Jeřábek Otto
Slavík Zdeněk
Škrábal Miroslav
Tůma Ervín
Vašíček Bohuslav
Zumr Josef

80 let

Bazika Vladimír
Brůžek Václav
Hájek Václav
Hanzal Stanislav
Havelková Olga
Idesová Františka

Jenčíková Anna
Kasalická Milada
Kozderková Milada
Lutonský Boleslav
Matulka František
Pulánek Hynek
Řepka Vojtěch
Sedláček Zdeněk
Srp Josef
Svoboda Lumír
Trnka Josef st.

85 let

Bada Josef
Hoyer Ivan

90 let a více

Melichar Rudolf
Rychlý Vladimír
Sedláček Miroslav
Věcovský Stanislav

Jubilantům přejeme dobré zdraví a ještě mnoho chuti do rodopisných bádání!

Jan Podhola

Pozvánka na valnou hromadu České genealogické a heraldické společnosti v Praze

kteřá se koná
v sobotu 8. března 2002 v 10 hodin
v zasedací místnosti
Ústavu pro zemědělské a potravinářské informace
Praha 2, Slezská 7

PROGRAM:

Zahájení
Volba zapisovatele a návrhové komise
Zpráva Správního výboru o činnosti ČGHSP za rok 2002
Zpráva o finančním hospodaření ČGHSP za rok 2002
Zpráva Revizní komise k činnosti a hospodaření ČGHSP
Diskuse k předneseným zprávám

Přestávka

Udělení čestného členství a uznání za práci pro ČGHSP
Plán práce na rok 2003
Návrh na usnesení a jeho schválení valnou hromadou
Závěr

Setkání genealogů a heraldiků

POZNÁMKA:

Prezentace účastníku započne již v 9 hodin.
Před valnou hromadou je možno uhradit členský příspěvek na rok 2003 a zakoupit publikace s genealogickou a heraldickou tematikou.
Po ukončení valné hromady proběhne volná diskuse na téma genealogie a heraldiky.

SPOJENÍ K ÚZPI:

Od stanice Metra A Náměstí Míru
Od stanice TRAM 4, 10, 16, 22 Náměstí Míru

Úřední hodiny v místnosti Společnosti:

každé pondělí od 14,00 do 16,00 hodin (kromě měsíců července a srpna).

Knihovna v místnosti Společnosti:

každé první úterý v měsíci od 17,15 do 19,00 hodin (kromě měsíců července a srpna).

Autoři tohoto čísla:

† PhDr. Jaroslav Honc (práce otištěna se svolením PhDr. Ing. Jaroslavy Honcové, CSc.)
Jiří Horák, Palackého 395, 517 73 Pohořelce
Stanislav Kasík, U Hříště 1995, 413 01 Roudnice nad Labem

Genealogické a heraldické listy, ročník XXII., číslo 3-4/2002

Pro své členy vydává

Česká genealogická a heraldická společnost v Praze
Fantova 1784, Praha 5, 155 00, tel.: 251 613 490

<http://www.genealogie.cz>

e-mail: cgfsp@email.cz

Bankovní spojení: 108696177/0300 (ČSOB), 122991359/0800 (ČS)

Odběr časopisu je vázán na zaplacení členského příspěvku.
Za původnost a obsah článků ručí autoři.

Připravuje Redakční rada ve složení:

PhDr. Karel Černý, PhDr. Ing. Jaroslava Honcová, CSc.,
PhDr. Vladimíra Hradecká, Jan Oulík, Mgr. Marek Starý

Jazykové korektury: Mgr. Marek Starý

Grafická úprava: Šárka Klomínková

Uzávěrka: prosinec 2002 - dáno do tisku v lednu 2003 - Počet výtisků: 1000

ISSN 1212-9631

Tisk: Polygrafické SOU Svoboda s.r.o., Bellova 352, 109 00 Praha 10